

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

Bakalaura darbs

KRIMINĀLSODS – PIESPIEDU DARBS

6. semestra students
Ričards irbe
Studenta apliecības Nr. ri17009
Zinātniskais vadītājs
Lekt. Evija Vīnkalna

Rīga, 2020

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbs "Kriminālsods – piespiedu darbs" veltīts piespiedu darba tiesiskā regulējuma izpētei, prakses analīzei, kā arī piespiedu darba regulējuma salīdzināšanai ar citām valstīm.

Darba autors izvirzījis šādus mērķus – izpētīt un noskaidrot, kā attīstījies piespiedu darba institūts Latvijā, izpētīt kā šis soda veids, tiek piemērots mūsdienās, kā arī aprakstīt, saistītās problēmas ar šo institūtu un sniegt ieteikumus tā uzlabošanai.

Bakalaura darbs sastāv no trīs nodaļām, ievada, kopsavilkuma un izmantotās literatūras saraksta, kā arī pielikumiem, kuros iekļauta veiktās aptaujas iegūtie dati, kā arī intervija un tiesu spriedumu saraksts, kas izmantots izstrādājot darbu.

Hipotēze – piespiedu darbs Latvijā uzskatāms par samērā jaunu soda veidu, kas radies vien nedaudz vairāk kā pirms divdesmit gadiem. Lai gan šis soda veids ir nesens, tas ieguvis lielu lomu sodu noteikšanā gan tiesās, gan prokurora priekšrakstos par sodu, katru gadu šo sodu piemērojot vairākiem tūkstošiem personu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Bakalaura darbu raksturo šādi atslēgasvārdi – krimināltiesības, piespiedu darbs, sabiedriskais darbs, noziedzīgs nodarījums.

ANNOTATION

The bachelor's thesis "Criminal Punishment - Forced Labor" is dedicated to the research of the legal regulation of forced labor, analysis of practice, as well as comparison of the regulation of forced labor with other countries.

The author has set the following goals - to study and find out how the institute of forced labor has developed in Latvia, to study how this type of punishment is applied today, as well as to describe the problems related to this institute and provide recommendations for its improvement.

The bachelor's thesis consists of three chapters, an introduction, a summary and a list of references, as well as appendices containing the data obtained from the survey, as well as an interview and a list of court judgments used in the development of the thesis.

Hypothesis - forced labor in Latvia is considered to be a relatively new type of punishment, which arose only a little more than twenty years ago. Although this type of punishment is recent, it has played an important role in the imposition of punishments both in courts and in the prosecutor's injunctions, imposing this punishment on several thousand persons each year for committing a criminal offense.

The bachelor's thesis is characterized by the following keywords - criminal law, forced labor, community service, criminal offense.

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION	3
IEVADS	5
1. KRIMINĀLSODA – PIESPIEDU DARBS - VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA	7
2. PIESPIEDU DARBU JĒDZIENS, PIEMĒROŠANA UN IZPILDE	13
2.1. Piespiedu darba jēdziens	13
2.2 Piespiedu darba piemērošana	21
2.3. Piespiedu darba izpilde	32
3. PIESPIEDU DARBA REGULĒJUMS ĀRVALSTĪS	38
KOPSAVILKUMS	45
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS	48
PIELIKUMI	50
DOKUMENTĀRĀ LAPA	56

IEVADS

Bakalaura darbā autors izvēlēties aktuālu tematu – “Kriminālsods – piespiedu darbs”. Temata aktualitāte atspoguļojas šī brīža paredzētajos grozījumos Krimināllikumā, ar kuriem lielas pārmaiņas sagaida tieši soda veids – piespiedu darbs, to pārdēvējot par sabiedrisko darbu, tādējādi šī soda veida nosaukums, tiek pietuvināts starptautiskajam nosaukumam, kas vairs neradīs neizpratni starptautiskajā dimensijā, kur šis soda veids tiek dēvēts par – sabiedrisko darbu, tādējādi uzsverot tā sabiedriskā labuma un taisnīguma atjaunošanas nozīmi.¹

Darba autors izvēlēties pētīt piespiedu darba institūtu, lai izprastu piespiedu darba jēdzienu, piemērošanas robežas, kā arī tiesu praksi, kā tiek piemērots šis soda veids un par kādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kā arī izprast iespējamās problēmjasutājumas Latvijas krimināltiesību sistēmā. Izstrādājot darbu, arī neiztikt bez tiesību normu salīdzināšanas ar ārvalstu pieredzi šajā jomā un izpētīt topošos grozījumus Krimināllikumā.

Pētījuma mērķis: balstoties uz pašreizējo piespiedu darba piemērošanas un izpildes kārtību tiesiskajā regulējumā un tā pielietojumu praksē, izpētīt un atspoguļot piespiedu darba problēmjasutājumas Latvijā, kā arī sniegt ieteikumus, lai šīs nepilnības novērstu un sasniegtu soda mērķi, atturētu personu no atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

Bakalaura darba struktūra ir veidota no četrām nodaļām, ievada un kopsavilkuma.

Lai īstenotu bakalaura darba mērķi, autors izvirza sekojošus uzdevumus:

- 1) noskaidrot soda – piespiedu darbs – vēsturisko attīstību, jēdzienu, regulējošos normatīvos aktus, kā arī piespiedu darba nozīmi kriminālsodu sistēmā;
- 2) iepazīties ar tiesu praksi, lai izprastu piemērošanas kritērijus;
- 3) aplūkot, kā tiek organizēta soda izpilde un kādi normatīvie akti to regulē, kā arī kāda institūcija uzrauga piespiedu darba izpildi;
- 4) Salīdzināt Latvijas normatīvajos aktos noregulētos noteikumus, kas attiecas uz piespiedu darbu ar ārvalstu normatīvo aktu regulējumu;
- 5) Izcelt problēmjasutājumas, kas attiecas uz Latvijas normatīvo aktu regulējumu, soda piemērošanu, kā arī izpildi;
- 6) Veikt iegūtās informācijas apstrādi un izdarīt par tiem secinājumus;

---

¹ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums. Pieejams tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/TMAnot_060319_KL_berni.498.docx

7) Konstatējot problēmas, izstrādāt to risinājumus, norādot uz attiecīgajiem likumiem un to pantiem, kas būtu izslēdzami vai papildināmi, kā arī sniegt šos ieteikumus.

Lai autors spētu veikt piespiedu darba analīzi, kā arī sniegt ieteikumus tiesiskā regulējuma uzlabošanai, un, lai salīdzinātu Latvijas regulējumu ar Zviedrijas regulējumu, darbā izmantoti tādi Latvijas Republikas likumi, kā piemēram: Krimināllikums, Kriminālprocesa likums, Latvijas Soda izpildes kodekss, ka arī Ministru kabineta noteikumu Nr. 119 “ Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi”. Bakalaura darba izstrādē izmantoti arī tādi, starptautiskie dokumenti kā, Piespiedu darba konvencija un Cilvēktiesību un Pamatbrīvību konvencija. Lai salīdzinātu Latvijas tiesisko regulējumu ar Zviedrijas piespiedu darba regulējumu, tika izmantots Zviedrijas kriminālkodekss. Darba izstrādē tiks izmantoti vairāki interneta resursi, preses publikācijas un zinātniskie raksti, prakses materiālus, kas atspoguļos kriminālsoda – piespiedu darbs - negatīvās tendences.

Autors darbā izmantos paša izstrādātas aptaujas, rezultātus, kā arī interviju ar Latvijas Sarkanā Krusta, Sociālā centra “ Gaiziņš “ vecāko sociālo darbinieci, kuras uzdevums ir pieskatīt piespiedu darbā, nodarbinātas personas šajā centrā.

Darba izstrādes procesā, tiks izmantota analītiskā metode – analizējot un apkopojot iegūto informāciju, par šo soda veidu, vēsturiska metode – izpētot kriminālsoda – piespiedu darbs vēsturisko attīstību gan Latvijā, gan ielūkojoties pasaules attīstībā, kā arī salīdzinošo metodi – veicot normatīvo aktu salīdzināšanu ar Zviedrijas regulējumu, kā arī salīdzinot tiesu praksē iegūtās ziņas.

1. KRIMINĀLSODA – PIESPIEDU DARBS - VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Attīstoties laikam un sabiedrībai, kā arī liekot lielāku uzsvaru uz cilvēktiesībām, vairākums valstu pasaulē, sāk atteikties no atsevišķu sodu veidu piemērošanas, piemēram, nāves soda. Taču joprojām pielieto plaši zināmos soda veidus, kas ir brīvības atņemšana un naudas sods. Valstis saprotot, ka nepieciešams reformēt valstu sodu sistēmas, lai tās kļūtu labvēlīgākas pret personām, kas izdarījušas noziedzīgu nodarījumu un lai cilvēcīgākā veidā atturētu tos no jaunu likumpārkāpumu izdarīšanas, tiek veidots jauns soda institūts – sabiedriskais darbs, kas ir vairākuma pasaules valstu, bet Latvijā to nodēvē par – piespiedu darbu.² kā to apraksta A. Niedre krimināltiesību grāmatā, piespiedu darbs ir tāds soda veids, kas nebija iekļauts ne Latvijas kriminālkodeksā, ne 1933. gada soda likumā.³

Šis alternatīvais soda veids sāk parādīties divdesmitā gadsimta septiņdesmitos gados, kad vairākas pasaules valstis savās sodu sistēmās ievieš jaunu no sabiedrības neatraujošu soda veidu – Sabiedriskais darbs. Kā viena no visveiksmīgākajām valstīm, kura ieviesusi soda veidu – sabiedriskais darbs ir uzskatāma Apvienota karaliste, kura veiksmīgi ieviesa to 1973. gadā, pēc kā sekoja vairākas valstis, iekļaujot šo soda veidu savās soda sistēmās.⁴

Šādu lēmumu arī pieņēma Latvija, izstrādājot jauno krimināllikumu, ar kura pieņemšanu 1998. gada 17. jūnijā, krimināllikumā nostiprināja šo soda veidu, to iekļaujot 36. pantā kā pamatsodu un izveidojot tam atsevišķu pantu (40. pants). 1999. gada 1. aprīlī stājoties spēkā Krimināllikumam, to kā soda veidu varēja ieraudzīt 82 pantos.⁵ Šī soda veida ieviešana bija liels notikums Latvijas kriminālsodu un sodu izpildes reformas un harmonizācijas attīstībā. Kaut gan valstis šo soda veidu katra nosauc atšķirīgi, kā piemēram, Spānijā to nosauca par “darbs sabiedrības interesēs”, taču soda būtība palika viena, sodīt personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu un likt tai veikt kādu darbu sabiedrības labā bez atlīdzības, tādējādi panākot to, ka persona atturēsies no noziedzīga nodarījuma atkārtotas izdarīšanas.⁶

Par to, ka piespiedu darba institūts, tiek integrēts Latvijas sodu sistēmā, liecina 1999. gada 14. oktobra žurnāla “Jurista Vārds” izdevums, kurā tiek intervēta Lielbritānijas parlamenta

² Reigase A. Piespiedu darbs Krimināltiesībās. Likums un realitāte, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 8 lpp.

³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 352. lpp.

⁴ Reigase A. 2010, 10 lpp

⁵ Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998 [01.04.1999. red]

⁶ Reigase A. 2010, 10 lpp

Lordu palātas locekle, vivjēna Sterna (Vivien Stern), kura pastāsta, ka 1999. gada aprīlī neilgi pēc Latvijā stājās spēkā jaunais krimināllikums, esot saņēmusi vēstuli pārtulkotu angļu valodā, kurā ir raksts no kādas latviešu avīzes. Tulkojumā izlasāms, ka Latvija jau esot pirmās reizes piemērojusi jauno sodu kādām personām, kuras iepriekš tiktu nosūtītas uz cietumu, bet tā vietā tika piespriests jaunieviestais sods – piespiedu darbs. Pirmās personas, kuras tikušas sodītas ar šo sodu, esot divi vīrieši, kuri nelikumīgi izcirtuši mežu, tā vietā, lai pārkāpējiem piespriestu brīvības atņemšanu, tie strādāja sabiedrības labā.⁷

Šo dažu cilvēku sodīšana nenozīmēja, ka jaunais krimināllikums ieviests veiksmīgi, bet tas bija sākums un šo pāris cilvēku sodīšana ar jauno soda veidu iesāka Latvijas tiesu prakses attīstību soda sistēmas jomā, tādējādi to nostiprinot.

Kāda Brazīlijas aktīviste, kas cīnījās par to, lai brīvības atņemšanas soda vietā personām tiktu piespriests sods, kas nav saistīts ar brīvības atņemšanu, aprēķinājusi, ka Brazīlijā katru gadu cietumos iztērē gandrīz 200 miljonus ASV dolāru. Šādi tēriņi ir neiedomājami un ja personām, mazāk tiktu piespriesti sodi, kas saistīti ar brīvības atņemšanu, tad valsts spētu ietaupīt lielas naudas summas, ko varētu ieguldīt citur, kā piemēram tika aprēķināts, ka par šo summu iespējams uzcelt 400 skolu.⁸Tātad tas ir ne tikai ieguvums sabiedrībai, bet arī valstij finansiāli izdevīgi. Šādu apgalvojumu, ka tas ir izdevīgi valstij pauž Judins A žurnāla “Jurista Vārds” rakstā, ka piespiedu darbs ir viens no lētākajiem soda veidiem, tāpēc valstij ir izdevīgi piemērot šādu sodu, jo personai piemērojot sodu, kas ir brīvības atņemšana, valstij persona ir jāuztur.⁹

Sākotnēji ar 1999. gada 1. aprīli piespiedu darba uzraudzība un koordinēšana tika piešķirta pašvaldībām, norādi uz to iekļāva Latvijas Soda izpildes kodeksa 5. pantā¹⁰. Šāda pieeja nopietni apdraudēja šī institūta pastāvēšanu, jo papildus līdzekļi netika piešķirti, lai pašvaldības spētu nodrošināt šo papildus darba pienākumu. Lai veiksmīgāk tiktu ieviests jaunais soda veids, finansiālu, metodisku un informatīvu palīdzību sniedza “Sorosa fonds-Latvija”, šis fonds uzņēmās daļu valsts funkciju, kas saistīta ar piespiedu darbu organizēšanu.

---

⁷ Vivjēna Sterna Brīvības atņemšanas alternatīvas: tendences Eiropā un citur pasaulē. Jurista Vārds 1999, nr. 35, pieejams: <https://juristavards.lv/doc/16382-brivibas-atnemsanas-alternativas-tendences-eiropa-un-citur-pasaule/>

⁸ “ ibid”

⁹ Andrejs Judins “ Par kriminālsodu sistēmas pilnveidošanu” Jurista Vārds, 2002, nr. 22, pieejams: <https://juristavards.lv/doc/67972-bpar-kriminalsodu-sistemas-pilnveidosanub/> [aplūkots 30.11.2020.]

¹⁰ Latvijas sodu izpildes kodekss. LV likums. Pieņemts 1970 [10.09.1999. red]

Tad nu 2003. gada 18. decembrī tiek izveidota institūcija “Valsts probācijas dienests” kur viens no pienākumiem ir organizēt piespiedu darbu izpildi¹¹.

Kaut gan Latvijā probācijas dienests, kā institūcija ir visai nesena, tad atsevišķās valstīs pasaulē šis jēdziens jau parādījies 19. gadsimtā, piemēram, Dānijā.¹²

Aplūkojot piespiedu darba institūtu, bieži sastopama norāde uz Valsts probācijas dienestu, gan likumos, gan literatūrā, bet ko gan nozīmē vardi “probācijas dienests”, vārdnīcā vārds probācija tiek skaidrots šādi “Nosacīti notiesāto un no cietumiem pēc soda izciešanas iznākušo cilvēku uzraudzība un sociālā rehabilitācija.”¹³ Lai gan vārdnīcas sniegtais skaidrojums īsti neatbilst patiesībai, ar to, kā Latvijā saprot vārdu probācija. Agra Reigase grāmatā “piespiedu darbs krimināltiesībās” šo skaidro, kaut gan patiesā definīcija neatspoguļo realitāti, tomēr Latvijā to saprot kā institūciju, kas uzrauga piespiedu darbu, sabiedrisko darbu un audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa izpildi, lai novērstu atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu.¹⁴

Izņēmums notiesāto uzraudzībai, bija Rīgas pašvaldība, kura 2000. gada 21. novembrī pilnvarojusi pašvaldības policiju uzraudzīt un organizēt piespiedu darbu izpildi. Gandrīz gadu vēlāk 2001. gada 10. aprīlī darbu uzsāka Rīgas pašvaldības policijas Piespiedu darbu uzraudzības dienests, kas ir vienīgais tā laika uzraudzības dienests Latvijā un tas sastāvēja no septiņu cilvēku komandas, kuri tika speciāli apmācīti organizēt piespiedu darba izpildi.¹⁵

Lai saprastu, cik efektīvi darbojas jaunais soda veids, ir jāielūkojas senākā un ne tik senā statistikā par piespiedu darba piemērošanu personām, kuras veikušas noziedzīgu nodarījumu. Sākot no 1999. gada 1. aprīļa līdz gada beigām, piespiedu darbs, kā soda veids piespriests 183 personām, bet jau nākamajā 2000. gadā skaits trīskāršojies un sasniedzis jau 596 personas.¹⁶ Šāds skaits nav liels, bet tas saistāms ar to, ka šāds soda veids vēl ir ieviešanas stadijā un tiesu praksē vēl nav nostiprinājusies, kā arī 2000 gadu sākumā, īsti vēl nebija skaidrs, kā organizēt šo darbu izpildi un, kas to organizē. Kā jau iepriekš minēts sākotnēji Krimināllikumā piespiedu darbs kā soda veids tika iekļauts 82 pantos, kas salīdzinājumā ar mūsdienām ir ļoti maz, jo uz 2020. gada 16. oktobri Krimināllikumā piespiedu darbs, kā soda veids noteikts 291 pantā, kas

---

¹¹ Reigase A. 2010, 10 lpp

¹² Ibid

¹³ Svešvārdu vārdnīca. Pieejams <https://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/p/probacija> [aplūkots 29.10.2020.]

¹⁴ Reigase A. 2010, 12 lpp

¹⁵ Ibid, 13 lpp

¹⁶ Ibid

Krimināllikuma attīstības gaitā ir strauji pieaudzis. Kā pieejams Valsts probācijas dienesta mājaslapā, 2015. gadā piespiedu darbs kā soda veids piespriests 8974 personām un 2019. gadā tās bija 8190 personas, kas ir nesalīdzināmi vairāk ar šī soda veida pirmsākumiem.¹⁷

Sākotnēji piespiedu darbs tika pozicionēts kā pamatsods, bet ar 2012. gada 13. decembra Krimināllikuma grozījumiem, piespiedu darbs tika iekļauts arī kā papildsods, kas deva iespēju to piemērot biežāk, taču aplūkojot pieejamo informāciju 2015. gadā no 8974 gadījumiem, kad piespriests jaunais soda veids, tikai 5 no tiem, tas ir bijis kā papildu soda veids,¹⁸ līdz ar to var secināt, pamatā piespiedu darbs tiek piemērots, kā pamatsoda veids personām, kuras izdarījušas noziedzīgu nodarījumu.

Krimināllikumā tika izveidots 40. pants “piespiedu darbs” arī šis pants un tajā dotās norādes, nosaka, cik darba stundas var piemērot personai par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un kas drīkst piemērot šo soda veidu. Laiku gaitā arī šis pants ir piedzīvojis tā attīstību, sākotnēji pants bija īss un lakonisks, panta pirmajā daļā tas noteica, kur un kādā laikā ir izciešams sods un soda apmērs, kas ir no 40 līdz 280 stundām, izciešamas piespiedu darba stundas saglabājušās arī līdz mūsdienām. Panta otrajā daļā tika noteikts, ka piespiedu darbs nav piemērojams darbspējīgām personām un militārpersonām, kā arī panta trešajā daļā noteica, ja persona ļaunprātīgi izvairās no soda izciešanas, tad tam astoņas piespiedu darba stundas aizstājamas ar vienu aresta dienu.¹⁹

Kā nākamie nozīmīgie grozījumi krimināllikuma 40. pantā bija izmaiņas tā trešajā daļā aizstājot norādi, ka astoņas piespiedu darba stundas pielīdzināmas vienai aresta dienai, tad ar 2002. gada 25. aprīļa grozījumiem Krimināllikumā, tika astoņas stundas aizstātas ar divām stundām, tādējādi padarot bargāku sodu par ļaunprātīgu izvairīšanos no piespiedu darba izpildes.²⁰

Nozīmīgas izmaiņas Krimināllikuma 40. pantā tika veiktas ar 2005. gada 28. septembra grozījumiem Krimināllikumā, nosakot ka piespiedu darbu piemēro ne tikai tiesa ar notiesājošu spriedumu, bet arī šādu soda veidu iespējams piemērot prokurors ar prokurora priekšrakstu par sodu. Tomēr šāda iespēja prokuroram piemērot piespiedu darbu tiek ierobežota, nosakot, ka prokurors nevar noteikt vairāk par pusi likumā noteikto piespiedu darbu stundu. Tātad

---

¹⁷ Valsts probācijas dienests. Statistika. Pieejams <https://www.vpd.gov.lv/lv/2017gada-statistikas-raditaji> [aplūkots 29.10.2020]

¹⁸ Valsts probācijas dienests. Statistika. Pieejams <https://www.vpd.gov.lv/lv/2017gada-statistikas-raditaji> [aplūkots 29.10.2020]

¹⁹ Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998 [01.04.1999. red]

²⁰ Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998 [23.05.2002. red]

Krimināllikuma 40. panta pirmajā daļā noteikts, ka piespiedu darbu var piemērot no četrdesmit līdz divsimt astoņdesmit stundām. Ja prokurors ar priekšrakstu par sodu, piemēro personai piespiedu darbu, tad tas nevar būt lielāks par 140. piespiedu darba stundām.²¹

Kā jau iepriekš tika aprakstīts, ka sākotnēji, ja persona ļaunprātīgi izvairījās no piespiedu darbu izpildes, tad darba stundas tika aizstātas ar arestu, jeb astoņas darba stundas aizstājot ar vienu aresta dienu. Laikam ejot šis stundu skaits tika būtiski samazināts nosakot, ka divas piespiedu darba stundas aizstājamas ar vienu aresta dienu. Ar 2009. gada 16. jūnija grozījumiem Krimināllikumā stundu skaits tika izmainīts, nosakot ka iepriekšējo divu stundu vietā kā vienu aresta dienu tagad noteiks četras piespiedu darba stundas.²²

Varētu šķist, ka pants jau ir ieguvis galēju izskatu, lai pilnvērtīgi spētu piespriest jauno soda veidu. Taču ar 2012. gada 13. decembra grozījumiem Krimināllikumā, pantam tiek pievienota tā ceturtā daļa, tādejādi nosakot, ja persona ir sodīta ar piespiedu darbu, kas nav mazāks par astoņdesmit stundām, tad pēc soda izpildes iestādes priekšlikuma ņemot vērā to, vai persona godprātīgi pilda tai uzlikto sodu un ar to saistītos pienākumus, Valsts probācijas dienests tiesā var rosināt personu atbrīvot no soda izciešanas, ja persona ir nostrādājusi vismaz pusi no piespriestā soda.²³ Iekļaujot šādu panta papildinājumu pēc autora domām, personām kuras sodītas, dod iespēju parādīt sevi no labākās puses un par pienācīgu un godprātīgu darba izpildi tikt atbrīvotam no atlikušā soda izciešanas, kas ir stimuls notiesātajai personai pildīt sodu pēc iespējas labāk.

Kā arī iepriekš minētajā panta grozījumā no panta otrās daļas tiek izņemta norāde, ka piespiedu darbs nav piemērojams darbnespējīgām personām un nav attiecināms uz - karavīriem. Norāde uz karavīriem tiek izslēgta, atstājot panta otrajā daļā tikai norādi uz darbnespējīgām personām. Tomēr krimināllikuma 282. divi prim pants nosaka, ka rezerves karavīriem piespiedu darbs par izvairīšanos no mobilizācijas un mobilizācijas kavēšanas, piespriežams piespiedu darbs.²⁴ Gan karavīriem aktīvajā dienestā, kas ir karavīri, kuri patstāvīgi uzturas militārajos objektos un ikdienā veic darba pienākumus, gan rezerves karavīri, pilsoņi, kas apmācīti veikt dažāda veida darbus, tos, ja nepieciešama mobilizācija, iesauc aktīvajā dienestā.²⁵

---

²¹Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998 [01.10.2005. red]

²² Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998 [01.10.2005. red]

²³ Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998 [13.12.2013. red]

²⁴ Ibid

²⁵ NBS rezerve. Pieejams: <https://www.mil.lv/lv/rezerve/nbs-rezerve> [aplūkots 30.11.2020.]

Īsumā par krimināllikuma 40. panta attīstību krimināllikumā. Pants savas pastāvēšanas laikā grozīts un, pilnveidots sešas reizes, gan to papildinot ar jaunām norādēm, gan kādas izslēdzot no panta. Šāda panta attīstība skaidrojama ar tā neseno parādīšanos pie soda veidiem, laikam ejot, labāk tiek izprasts. kā būtu labāk un kas praksē strādās labāk, un kas nestrādās. Ir jau zināms, ka šie seši panta grozījumi nebūs vienīgie, jo jau šobrīd izskatīšanā ir jauni grozījumi, kurus autors aplūkos tālākajās darba daļās.

Lai arī piespiedu darbs kā soda veids ir visai nesens, ir vērojama tā attīstība gan normatīvajos aktos, gan praksē kā arī izpildē. Aplūkojot, kā audzis paspiedu darbu skaits pa gadiem, secināms, ka arvien biežāk tiek piemērots šis soda veids personām par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

2. PIESPIEDU DARBU JĒDZIENS, PIEMĒROŠANA UN IZPILDE

Darba sākumā autors aplūkoja vēsturisko attīstību piespiedu darbam. Lai noskaidrotu, kas tad īsti ir piespiedu darbs ir nepieciešams analizēt un aplūkot piespiedu darbu definīciju, kā tad īsti saprotams šis soda institūts. Aplūkojot piespiedu darba būtību, darbā neiztikt bez prakses aplūkošanas, kas dod iespēju ielūkoties šajā institūtā, kā tiek piemērots sods, par ko tiek piemērots, kā arī, kādi faktori tiek ņemti vērā, lai piemērotu tieši šo soda veidu, ne kādu citu. Kad piespiedu darbs piemērots kā sods personai par kādu noziedzīgu nodarījumu ir nepieciešams to izpildīt un uzraudzīt kā tiek izciests šis darbs, tāpēc šajā nodaļā arī tiks aplūkots piespiedu darba izpildes process.

Sākotnēji pasaulē uz sabiedrisko darbu, kā sodu par izdarītu noziedzīgu nodarījumu skatījās skeptiski, neticot, ka tas spētu efektīvi atturēt personas no atkārtotu likumpārkāpumu izdarīšanas. Neizpratni arī radījis tas, ka personas par nopietniem likumpārkāpumiem, nevis nonāks cietumā, bet gan sodu izcietīs sabiedrībā.²⁶

2.1. Piespiedu darba jēdziens

Kā jau tika aprakstīts darba pirmajā nodaļā, piespiedu darbs ka kriminālsods Latvijas tiesību sistēmā iekļauts pavisam nesen. Taču jau 1930. gadā tika pieņemts starptautisks dokuments “Piespiedu darba konvencija” kuras otrajā pantā sniegta definīcija, kas ir piespiedu darbs. Panta nosaka “1. Šīs konvencijas izpratnē termins "piespiedu vai obligātais darbs" nozīmē visu darbu vai dienestu, kas, draudot ar sodu, tiek kategoriski pieprasīts no ikvienas personas un attiecībā, uz kuru persona nav brīvprātīgi pieteikusies.” Panta pirmajā daļā, noteikts, ka piespiedu un obligātais darbs liekams vienā definīcijā un tas, ka piespiedu darbs nevar būt brīvprātīgs un persona pati uz to nevar pieteikties.²⁷

Panta otrajā daļā tiek uzskaitīti pieci kritēriji, kas neskaitās kā piespiedu darbs. Kā pirmais kritērijs, piespiedu darbs nevar būt ikviens militāra rakstura vai dienesta darbs, kas pamatojas uz obligātā militāra dienesta likumiem. Kā otrais ir nosacījums, par piespiedu darbu

---

²⁶ Ester Blay, ‘it could be us’: recent transformations in the use of community service as a punishment in Spain. European Journal of Probation, 2010, Nr. 1, 62-81 lpp.

²⁷ Piespiedu darba konvencija. Parakstīta Ženēvā 02.06.2006.

nevar uzskatīt ikvienu darbību, kas pamatojas uz parastajiem pilsoņa pienākumiem autonomā valstī. Nākamais punkts nosaka, ka par piespiedu darbu uzskata tikai tādu darbu, kurš ir valsts uzraudzībā un kontrolē, un nevar tikt pieņemts, vai iekārtots darbā pie atsevišķām privātpersonām, uzņēmumos vai biedrībās.²⁸ Pie šī kritērija nedaudz jāapstājas un jāaplūko, kādās vietās tiek organizēta piespiedu darba izpilde un ar kādām vietām Valsts probācijas dienests var noslēgt līgumus, lai nodrošinātu darba izpildi. Ministru kabineta noteikumos Nr. 119, “kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi” 2. punktā noteikts, ka piespiedu darbā nodarbina Valsts probācijas dienests, vai valsts un pašvaldību iestādēs, nodibinājumi, biedrības, aģentūras, kapitālsabiedrības, un reliģiskas organizācijas, ar kurām Valsts probācijas dienests noslēdzis līgumus.²⁹ Šeit novērojama neliela atšķirība starp konvencijā noteikto un Ministru kabineta noteikto darba izpildes vietu noteikšanu, bet izpildes jautājumi tiks aplūkoti sīkāk apakšnodaļā, kur analizēta piespiedu darba izpilde.

Konvencijā kā nākamo kritēriju, kas nav piespiedu darbs nosaka tādu darbu, kas pieprasīts kāda nelaimes gadījuma, stihijas, pandēmijas vai citu katastrofu gadījumos, šāds darbs nav uzskatāms par piespiedu darbu. Un kā pēdējais kritērijs ko konvencija nosaka, kas nav piespiedu darbs ir tāds maznozīmīgs darbs, ko var uzskatīt par normālu pilsonisko pienākumu.³⁰

Kā nākamais tiesību avots, kas aizsargā un nosaka, ko nevar uzskatīt par piespiedu darbu ir Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. konvencijas 4. pants nosaka, kas nav uzskatāms par piespiedu darbu, turpretim konvencijas 5. pants nosaka gadījumus, kad ir pieļaujams cilvēkam piemērot piespiedu darbu. Pants nosaka, ka nevienam nav atņemama brīvība izņemot ja: ja kāda persona tiek likumīgi aizturēta uz tiesas sprieduma pamata, ja persona aizturēta par nepakļaušanos tiesas spriedumam vai ja tas nepieciešams, lai ievērotu likumā noteikto, un kā pēdējais ja persona ir pārkāpusi likumu.³¹

Piespiedu darba definīcija Latvijas tiesību sistēmā sniegta Krimināllikuma 40. pantā. Tā skaidro, ka “Piespiedu darbs kā pamatsods vai papildsods ir piespiedu iesaistīšana sabiedrībai nepieciešamajos darbos, ko notiesātais vai persona, kurai piespiedu darbs noteikts ar prokurora priekšrakstu par sodu, izcieš, veicot dzīvesvietas apvidū piespiedu darba izpildes institūcijas

---

²⁸ Piespiedu darba konvencija. Parakstīta Ženēvā 02.06.2006.

²⁹ Kārtībā, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi: Ministru kabineta 2010. gada 9. februāra noteikumi Nr. 119. [12.04.2019. red]

³⁰ Piespiedu darba konvencija. Parakstīta Ženēvā 02.06.2006.

³¹ Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. parakstīta 10.02.1995

noteiktos darbus no pamatdarba vai mācībām brīvajā laikā un bez atlīdzības...”³² šī definīcija skaidri paskaidro, kas ir piespiedu darbs, darbs sabiedrības labā, tas nozīmē, ka personai kurai piespriests soda veids piespiedu darbs to izcieš strādājot tādu darbu, no kā iegūst sabiedrība, nevis atsevišķs indivīds. Tālāk definīcija skaidri pasaka, kas ir tiesīgs piemērot šo soda veidu, nosakot, ka tādu kompetenci tiesai, kura piemēro sodu ar notiesājošu spriedumu, vai arī to piemēro prokurors ar priekšrakstu par sodu, tādējādi skaidri pasakot, ka šie divi veidi ir vienīgie, kā personai var tikt piemērots soda veids – piespiedu darbs. Kas ir svarīgi, persona neatkarīgi no tā, kurā Latvijas daļā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, sods izciešams dzīvesvietas apvidū, ko organizē un uzrauga, dzīvesvietai tuvākais Valsts probācijas dienests, tādējādi nodrošinot definīcijā nostiprināto, ka piespiedu darbs veicams brīvajā laikā neietekmējot cilvēka “maizes darba” veikšanu un ja persona mācās, tad mācību gaitas arī netiek kavētas. Vārdi pēdiņās “maizes darbs” lietots, jo piespiedu darbs, lai skaitītos kā soda veids, ko persona izcieš par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir jābūt bezatlīdzības darbam, kas ir faktors tam, ka persona tiks atturēta no atkārtota noziedzīga nodarījuma izdarīšanas.

Lai noskaidrotu, cik labi cilvēki zina, kas ir šis soda veids, darba autors veica aptauju, Google piedāvātājā opcijā izveidot aptauju. Šajā aptaujā piedalījās 136 respondenti, dažādās vecuma grupās, gan personas zem 18 gadu vecuma, gan gados vecākas personas. vienā no uzdotajiem jautājumiem personām no dotajiem 3 atbilžu variantiem, kur personai jāizvēlas pareizā piespiedu darbu definīcija, 129 respondenti atzīmējuši pareizo atbilžu variantu, tādējādi norādot uz to ka procentuāli lielākā daļa apzinās un zina, kas ir piespiedu darbs.³³

Šādas korespondentu zināšanas var sasaistīt ar to, ka 15 no aptaujātajiem paši personīgi ir saskaršies ar piespiedu darbiem, bet 75 cilvēki atzīmējuši, ka pazīst cilvēku kuram ir bijusi saskarsme ar piespiedu darbiem.

Lai gan piespiedu darbi, kā kriminālsods ir parādījies tiesību sistēmā visai nesen, tomēr var gadīties, ka to jau ar pirms krimināllikuma pieņemšanas un ar nosaukumu līdzīgiem sodiem. Piemēram, līdzību pēc nosaukumiem var saskatīt 1933. gada soda likumā iekļauto soda veidu “spaidu darbs”, tomēr līdzība arī izsīkst pie nosaukuma. Tas, kā tiek, saukti atsevišķi, soda veidi var radīt apmulsumu, savelkot paralēles un sīkāk neiepazīstoties ar konkrēta soda veidu, var likt domāt, ka tas ir viens un tas pats. Šajā gadījumā, kā to arī apraksta savā grāmatā Agra Reigase, līdzība ir tikai ārēja un, iepazīstoties ar soda veidiem, jāpievienojas grāmatas autorei. Kā piemēram spaidu darbi bija ar brīvības atņemšanu saistīts soda veids, turpretim

---

³² Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998 [20.09.2020. red]

³³ Diagramma no aptaujas Pielikums Nr. 2.

piespiedu darbs nav ar brīvības atņemšanu saistīts darbs. Spaidu darbi personām tika piemēroti par smagu noziegumu izdarīšanu un sods varēja būt uz zināmu laiku, vai pat uz visu mūžu, bet piespiedu darbs tiek piemērots par mazāk smagiem noziegumiem un tas tiek terminēts stundās no 40 līdz 280 stundām.³⁴

Ja iepriekš aprakstītais soda veids, spaidu darbi, bija šķietami līdzīgs tikai pēc nosaukuma, tad Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas (KPFSR), kas Latvijas teritorijā spēka bija no 1940. gada 26. novembra, līdz 1961. gada 31. martam, izņemot Vācu okupācijas laiku. Paredzot soda veidu “ Labošanas darbus bez brīvības atņemšanas.” Šis soda veids paredzēja, ka persona kura ir nodarbināta kādā darbavietā, paliek strādāt turpat, bet paredzēja procentuālu daļu 5-20% atvilkumu no darba atalgojuma valsts labā. Šo soda veidu noteica sākotnēji no viena mēneša (vēlāk no diviem mēnešiem) līdz sākotnēji vienam gadam (vēlāk līdz diviem gadiem). Kā arī šis soda veids tika iekļauts Latvijas PSR Kriminālkodeksā, kas tajā bija iekļauts līdz 1993. gadam, kad ar likuma “ par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas kriminālkodeksā, Latvijas Kriminālprocesa kodeksā un Latvijas Labošanas darbu kodeksā” tika izslēgts.³⁵

Iepriekš darba autors aplūkojis piespiedu darba vēsturisko attīstību, kā attīstīties šis soda institūts un uz kāda pamata tas noticis. Aplūkojot piespiedu darba attīstību tika aplūkots citu valstu pieredze šī soda veida ieviešanā un piemērošanā, kā arī to pozitīvā pieredze. Taču Latvijas krimināllikumam sagaida kārtējie likuma grozījumu, kuri arī skars soda veidu - piespiedu darbu. Paredzēts, ka likuma grozījumi stāsies spēkā 2022. gada 1. janvārī un tad tālāk tiks aplūkots, kas mainīsies saistībā ar piespiedu darbu.³⁶

Lielākās izmaiņas paredzētas soda veidos, nosakot probācijas uzraudzību arī kā pamatsodu, kas būtu otrs bargākais, soda veids aiz brīvības atņemšanas soda, un būtu bargāks par piespiedu darbu. Kā jau iepriekš minēts, izmaiņa soda veidos paredz, terminu “piespiedu darbs” aizstāt ar terminu “ sabiedriskais darbs”, jo piespiedu darba nosaukums esot personu pazemojoša rakstura.³⁷ Kā arī norādīts likumprojekta anotācijā – piespiedu darbs – Latvijas

---

³⁴ Reigase A. 2010, 17 lpp

³⁵ Ibid. 12. lpp

³⁶ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums. Pieejams tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/TMAnot_060319_KL_berni.498.docx [aplūkots: 30.10.2020]

³⁷ Citāts no Grozījumiem Krimināllikumā “Kriminālsoda nosaukumam – piespiedu darbs – ir personu pazemojošs raksturs, kas vērstas uz personas pakļaušanu darbam – darba grūtību dēļ, nevis dēļ tā, ka tas notiek sabiedrības labā, ka persona tādā veidā atļdzina sabiedrībai par pastrādāto noziedzīgo nodarījumu.”

kriminālsodu sistēmā raisa neizpratni starptautiski, jo citu valstu sodu sistēmā piespiedu darbs tiek saukts par sabiedrisko darbu un tāda atšķirība raisa neizpratni.³⁸

Līdz ar soda pārdēvēšanu notiks arī līdzšinējā piespiedu darba definīcijas maiņa, paredzot Krimināllikuma 40. panta pirmo daļu izteikt šādā redakcijā “ Sabiedriskais sods kā pamatsods vai papildsods ir personas piespiedu iesaistīšana tās vecumam, individuāli psiholoģiskajām īpašībām, fiziskajām spējām un attīstības līmenim piemērotos sabiedrībai nepieciešamos darbos no pamatdarba vai mācībām brīvajā laikā un bez atlīdzības”.³⁹

Jau jaunajā definīcijas redakcijā uztveramas piespiedu darba tā tālākās izmaiņas. Ne vien izmaiņas skars tā nosaukumu, bet arī personu loku kam būs iespējams piemērot šo soda veidu. Likuma grozījumi paredzēs, Krimināllikuma 40. panta trešo daļu izteikt šādā redakcijā “ Sabiedriskais darbs nav piemērojams personām, kuras fizisku vai psihisku traucējumu dēļ to nespēj veikt”, tas nozīmē, ka piespiedu darbu varēs arī piemērot personām ar invaliditāti. Pašreizēja Krimināllikuma 40. panta otrajā daļā noteikts ka piespiedu darbs nav piemērojams darbnespējīgām personām, ko tiesas tulkojušas, ka personas ar invaliditāti (nav nozīmes kuras grupas invaliditāte) nav spējīga veikt darbu, līdz ar to tiesas personām ar invaliditāti, kaut pati persona vēlās, lai tai piemēro piespiedu darbu, tām tas netika piemērots. Vienīgais ko tiesas spēj piemērot šādām personām ir brīvības atņemšana, vai naudas sods. Kā aprakstīts likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā” anotācijā, ka piemērojot personām ar invaliditāti sodu, bieži vien šīs personas nespējot samaksāt sodus tāpēc vienīgais kas atliekot ir piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu sodu, kas neesot samērīgi.⁴⁰ Veicot izmaiņas personu lokā, kurām varēs piemērot sodu piespiedu darbu, arī būs jāveic korekcijas Krimināllikuma komentāros, kur 40. panta komentārā teikts, ka piespiedu darbs nav piemērojams personām ar invaliditāti, pensionāriem, kā arī grūtniecēm.⁴¹

Šāds lēmums balstīts uz to, ka ir personas ar invaliditāti un viņas spēj veikt dažāda rakstura darbus, kas ļautu personām izciest sodu sabiedrībā. Šādu iespēju dod arī Valsts probācijas dienesta noslēgtie 1600 līgumi ar dažnedažādākajiem darba devējiem, kuri spēj, nodrošināt darbus un kuriem nepieciešama palīdzība darbos. Personu piesaisti darbiem vērtē pēc to izglītības, iegūtajām prasmēm un zināšanām, tādējādi piemeklējot pēc iespējas

³⁸ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums. Pieejams tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/TMAnot_060319_KL_berni.498.docx [aplūkots: 30.10.2020]

³⁹ibid

⁴⁰ Ibid

⁴¹ V. Liholaja. Komentārs krimināllikuma 40. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (1. – 8. divi prim nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 174.lpp.

atbilstošāku darbu.⁴² Ziņu portālam “ Tvnet” Valsts probācijas dienesta Vadītāja vietniece, Funkciju jautājumos Ilona Linde pastāsta, ka Valsts probācijas dienests sadarbojas ar tādām vietām, kā kapu pārvaldes, muzeji, sociālās aprūpes centri, izglītības iestādes, slimnīcas, dzīvnieku patversmes u.c. darba vietas kur iespējams nodrošināt personas ar darbiem.⁴³

Kā arī tiek precizēts jaunajā redakcijā, tad ja persona ļaunprātīgi izvairās pildīt piespiedu darbu, bez attaisnojoša iemesla, tad piespiedu darba stundas tiek aizstātas ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, kas nav ilgāka par trim mēnešiem. Praksē ir gadījumi, kad personai piespiedu darba stundas tiek aizstātas ar arestu, divas piespiedu darba stundas aizstājot ar vienu, aresta dienu, tiek pārsniegta īslaicīgā brīvības atņemšanas robeža. Ar jaunajiem Krimināllikuma grozījumiem, tiks noteikts ka aizstājams piespiedu darbs ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, kas nevarēs būt ilgāks par trim mēnešiem.

Krimināllikuma grozījumos paredzēts probācijas uzraudzību ieviest ka pamatsodu, balstoties dotajiem datiem par piespiedu darbu atkārtotu piemērošanu personām kuras izdarījušas noziedzīgu nodarījumu. Kā liecina krimināllikuma grozījumu likumprojekta anotācijā sniegtie dati 2016. gadā 23% no piespriestajiem piespiedu darbiem bijuši personām, kam piemērots atkārtoti, bet 28% no notiesātajiem bijuši trīs vai vairāk reizes sodīti.⁴⁴ Ielūkojoties Valsts probācijas dienesta, mājaslapā, sadaļā pie piespiedu darbu statistikas, ir vienkārši aprēķināt, cik lielam skaitam no notiesātajiem piespriestais sods ir pirmo reizi un cik daudz personām atkārtoti. 2016. gada piespiedu darbs ka pamatsods piemērots 8915 personām, tātad 2050 personām piespiedu darbs piemērots jau otro reizi, bet 2496 personām jau trešo un vairāk reizi.⁴⁵ 2017. gada statistika liecina par to, ka tendences paliek sliktākas, jo šajā gadā otro reizi paspriests piespiedu darbs kā sods bija 21% no probācijas klientu, 34% trešo un vairāk reizi un 13% piecas un vairākas reizes.⁴⁶ 2017. gada piespiedu darbs kā pamatsods piespriests

---

⁴² Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums. Pieejams tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/TMAnot_060319_KL_berni.498.docx [aplūkots: 30.10.2020]

⁴³ Piespiedu darbs. Vai tas ir “ derīgāks” par brīvības atņemšanu?. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/7054467/piespiedu-darbs-vai-tas-ir-derigaks-par-brivibas-atnemsanu> [aplūkots 26.11.2020.]

⁴⁴ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums. Pieejams tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/TMAnot_060319_KL_berni.498.docx [aplūkots: 30.10.2020]

⁴⁵ Valsts probācijas dienests. Statistika. Pieejams <https://www.vpd.gov.lv/lv/2017gada-statistikas-raditaji> [aplūkots 29.10.2020]

⁴⁶ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums. Pieejams tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/TMAnot_060319_KL_berni.498.docx [aplūkots: 30.10.2020]

8957 personām, tātad 1880 personām otro un vairāk reižu, 3045 personām trešo un vairāk reižu, kā arī 1164 personām piecas un vairāk reizes.⁴⁷

Šādi statistikas dati raisa domas, par to, vai piespiedu darbs kā soda veids nav iedarbīgs un neattur personas no atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, vai šis soda veids netiek pareizi organizēts un uzraudzīts, tādejādi nepanākot Krimināllikuma 35. panta otrajā daļā noteikto soda mērķi, atturēt personas no atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Bet lai saprastu, kas šajā soda veidā nestrādā, lai liktu likumpārkāpējiem atturēties no atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, būtu jāveic detalizēta izpēte Valsts probācijas dienestā, analizējot to kādi darbi personām tiek doti, kā tiek uzraudzīta darbu izpilde, kā arī būtu jāaptaujā personas kurām piemērots piespiedu darbs, lai noskaidrotu, kas liek personām izdarīt noziedzīgu nodarījumu atkārtoti un ko būtu nepieciešams mainīt, lai piespiedu darbi spētu atturēt no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Neuzticību piespiedu darbam izsaka arī skaitliski lielākā daļa no aptaujātajām 136 personām, no kurām 77 uzskata, ka soda veids piespiedu darbs nav efektīvs un neattur personas no turpmāku pārkāpumu izdarīšanas, kas arī redzams sniegtajos datos par atkārtotu piespiedu darba piemērošanu.⁴⁸

Likumprojekts "grozījumi Krimināllikumā" paredzētās izmaiņas ieviest probācijas uzraudzību kā bargāku sodu nekā piespiedu darbs pēc autora domām nav uzskatāms par bargāku sodu. Salīdzinot piespiedu darbu, ar probācijas uzraudzību tas ir redzams, piemēram, ja persona ļaunprātīgi izvairās no piespiedu darba izpildes, tad četras darba stundas tiek aizstātas ar vienu, brīvības atņemšanas dienu, turpretim ja izvairās no probācijas uzraudzības, tad divas probācijas uzraudzības dienas aizstājamas ar vienu brīvības atņemšanas dienu⁴⁹. Rēķinot šādi piespiedu darbs ir stingrāks soda veids, nekā probācijas uzraudzība, vienīgais kas padara probācijas uzraudzību par bargāku soda veidu ir tā piemērošanas ilgums. Ka uzsver likumprojekta izstrādātāji, piespiedu darbam labais ir tas, ka personas atlīdzina sabiedrībai par nodarīto kaitējumu, bet probācijas uzraudzībā nē un neesot atbalsta darbu izpildes laikā, bet šajā gadījumā ja piespiedu darbs esot labs atlīdzinājuma ziņā, bet probācijas uzraudzība audzināšanas ziņā tad būtu apsverama iespēja atstāt piespiedu darbu kā otru bargāko sodu, bet ja persona atkārtoti nonāk varas iestāžu redzes lokā tad personai tiek piemērots piespiedu darbs kā pamatsods un klāt piemērojot probācijas uzraudzību, kas dotu iespēju personai gan strādājot

---

⁴⁷ Valsts probācijas dienests. Statistika. Pieejams <https://www.vpd.gov.lv/lv/2017gada-statistikas-raditaji> [aplūkots 29.10.2020]

⁴⁸ Diagramma no aptaujas, Pielikums Nr. 3.

⁴⁹ Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums. Pieejams tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/TMAnot_060319_KL_berni.498.docx [aplūkots: 30.10.2020]

atlīdzināt sabiedrībai nodarīto, gan iespēju saņemt palīdzību un personai būtu jāapmeklē resocializācijas pasākumi.

Interesants fakts ir tas, ka piemērojot piespiedu darbu, netiek nodalīti [pieaugušie no nepilngadīgām personām. Lai gan noziedzīgs nodarījums paliek noziedzīgs nodarījums, un par to jāsaņem atbilstošs sods, pēc autora domām būtu nodalāmi nepilngadīgie no pieaugušajiem, soda apjomā. Veiktajā aptaujā 90 no 136 aptaujātajiem uzskata, ka šīs divas grupas ir atdalītas Krimināllikumā un katrai grupai ir savs soda apjoms, kas tā nav, jo šobrīd nepilngadīgajiem var piemērot maksimālas noteiktās 280 piespiedu darba stundas⁵⁰. Krimināllikums paredz speciālus noteikumus brīvības atņemšanas sodu piemērošanai, nosakot sliekšņus, cik ir maksimālais sods nepilngadīgajam par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Pie šī būtu jāņem vērā tas, ka nepilngadīgajam ir mazāka fiziskā izturība, viņš ir psihiski nestabilāks un tas var atstāt garīgu traumu, kā arī ir jāskatās uz to ka lielākā daļā nepilngadīgo joprojām mācās izglītības iestādē un pilnveidojas. Nosakot nepilngadīgajam pārmērīgi daudz piespiedu darba stundu ir jārēķinās, ka tiks kavēta izglītošanās, padarot mazāk laika veikt skolā uzdotos darbus.

Darba autora priekšlikums būtu tieši nepilngadīgo sodīšanā ieviest kā pamatsodu probācijas uzraudzību, kuras laikā nepilngadīgais tiktu nodarbināts dažāda veida attīstošajās nodarbībās, kā arī sniegtu nepieciešamo atbalstu kļūt par labāku cilvēku un atturēties no citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Ka arī būtu nepieciešams, samazināt piespiedu stundu apjomu, kas ļautu nepilngadīgajam vairāk pievērsties izglītojoša rakstura nodarbībām. Norāde uz to, ka nepilngadīgajai personai, piemērojams mazāks piespiedu darba stundu skaits, būtu iekļaujams Krimināllikuma 40. pantā, izveidojot panta jaunu daļu, kurā tiktu atrunāts, ja persona nav sasniegusi pilngadību tad tai piemērojamas ne vairāk kā puse no maksimāli pieļaujamā piespiedu darba stundu skaita pieaugušajiem.

Lai paplašinātu soda piemērošanas izvēli, darba autors, kā ierosinājumu ieteiktu ieviest pie nepilngadīgo sodīšanas vienu papildus soda veidu “piespiedu interešu izglītība.” Šādu soda veidu iekļautu kā papildsodu nepilngadīgajiem par kriminālpārkāpumu, smagu noziegumu un mazāk smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, bet ja persona tiktu apsūdzēta par jebkāda smaguma miesas bojājumu nodarīšanu, tad šis soda veids netiktu piemērots. Piespiedu interešu izglītība izpaustos tā, ka, ja nepilngadīgais izdarījis noziedzīgu nodarījumu, kas nav saistīts ar miesas bojājumu nodarīšanu, tiktu pieaicināts speciālists kurš ar nepilngadīgo pārrunu ceļā noskaidrotu nepilngadīgā vēlamās prasmes, ko vēlētos apgūt un ar ko nodarboties nākotnē. Tad

---

⁵⁰ Diagramma no aptaujas, Pielikums Nr. 4.

kad būtu noskaidrots ko nepilngadīgais vēlētos apgūt, tiktu piemeklēts pulciņš (interešu izglītība) pēc iespējas to pietuvinot vēlamajām amata prasmēm, nepilngadīga dzīves vietas apvidū. Tad ja šāda iespēja ir nodrošināt pēc iespējas tuvāk mājām šādu interešu izglītības nodarbības, tad tiesai būtu jānosaka šis soda veids, kā arī līdzīgi kā piespiedu darbam jānosaka stundu skaits, cik ilgi nepilngadīgajam ir jāapgūst noteiktā interese. Stundu skaits būtu jāizvērtē, konsultējoties ar interešu izglītības pārstāvjiem par to, cik daudz laika ir iespējams nodrošināt, apgūt kādas prasmes.

Šāda veida piespiedu izglītošana dotu iespēju nepilngadīgajiem atrasties vienaudžu vidū, kas sniegtu atbalstu atrasties sabiedrībā un būtu kā resocializācijas palīdzība nepilngadīgajam. Nereti pie vainas, kāpēc nepilngadīgais ir pārkāpis likumu, ir apreibinošo vielu lietošana kā arī nepareizā kompānija, kurā jaunietis nonācis. Šāda veida piespiedu iesaistīšanās interešu izglītības pulciņos nepilngadīgajam ļautu satikt jauniešus, kuri nav pastrādājuši nevienu noziedzīgu nodarījumu, līdz ar to būtu iespējams sekmēt to, ka nepilngadīgais kurs pārkāpis likumu sadraudzētos ar vienaudžiem kuriem likuma pārkāpšana nav bijusi pat doma. Kā arī šādā veidā nepilngadīgajam tiktu ielikts pamats nākotnes profesijas izvēlē un sekmētu tā tālāku apguvi. Kā arī aptaujātie atdzinuši aptaujā, 106 no 136 aptaujātajiem uzskata ka piespiedu stundu skaits būtu samazināms nepilngadīgajiem un tie būtu nošķirami no pilngadīgajiem.⁵¹

2.2 piespiedu darba piemērošana

Darba otrās nodaļas pirmajā apakšnodaļā tika aprakstīts piespiedu darba jēdziens, gan kam vizuāli līdzīgs institūts tas ir, kā arī aplūkota definīcijas attīstība un darba autors ielūkojās nākotnē, kas plānots mainīt šajā soda veidā. Kad aplūkota definīcija, darbā neiztikt ar prakses analīzi, lai aprastu kā praksē, tiek piemērots šis soda veids, ko tiesai, vai prokuroram jākonstatē, lai nolemtu piemērot, tieši šo soda veidu kā arī kā tiek izlemts, cik piespiedu darba stundas piemērojamas.

Ik gadu vairākiem tūkstošiem likumpārkāpēju tiek piemērots soda veids – piespiedu darbs⁵², piespriet tieši šo soda veidu izlemj ne tikai tiesa, bet arī prokurors ar priekšrakstu par sodu, tāpēc jāaplūko prakses gadījumi, kur tiesa noteikusi piespiedu darbu personai kā sodu par

---

⁵¹ Diagramma no aptaujas, Pielikums Nr.5.

⁵² Valsts probācijas dienests. Statistika. Pieejams <https://www.vpd.gov.lv/lv/2017gada-statistikas-raditaji> [aplūkots 29.10.2020]

noziedzīgu nodarījumu, diemžēl publiski nav pieejami prokurora priekšraksti par sodu, tāpēc darba autors šo soda piemērošanas veidu vairāk apskata no teorijas aspekta, nevis no prakses. Kā jau darba sākumā minēts, krimināllikumā 291 panta iekļauta sankcija piespiedu darbs, līdz ar to procentuāli, par lielāko daļu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu var tik piemērots šis soda veids.

Kā pirmais tiesas spriedums, kurā izdarīts tāds noziedzīgs nodarījums, kura sankciju daļā paredzēts, sods piespiedu darbs ir Kurzemes rajona tiesas spriedums lietā Nr. K69-0723-20/19, kur tiesas sēdē tiek, izskatīta lieta, kurā autovadītājs persona A tirdzniecības centra stāvlaukumā uzbrauca mazāk aizsargātam ceļu satiksmes dalībniekam personai B, kā rezultātā cietušajam nodarīti vidēji smagi miesas bojājumi. Ministru kabineta noteikumi Nr. 279 "Ceļu satiksmes noteikumi" 140. punkts paredz, ka veikalu un citu tirdzniecības vietu stāvlaukumos priekšroka dodama gājējiem un personām jāpārlicinās un jādara vis, lai novērstu ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu.⁵³

Šajā lieta tiesas sēdē atdzīst ka apsūdzētā vaina ir pilnībā pierādīta un pierādījumos ir CD-R disks ar video materiālu kur redzams kā autovadītājs uzbrauc gājējam. Apsūdzētais ir pilnība vainu atdzinis un nožēlo nodarīto, kas Krimināllikuma 47. panta otrajā daļā atdzīstams kā atbildību mīkstinošs apstāklis, ko arī tiesa par tādu atdzinusi un ņems vērā pie soda noteikšanas. Tiesa lietā nav konstatējusi atbildību pastiprinošus apstākļus. Saskaņā ar Krimināllikuma 35. un 46. panta prasībām, tiesai nosakot sodu tā, ņem vērā soda mērķi, radīto kaitējumu, izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu, atbildību mīkstinošos apstākļus un atbildību pastiprinošo apstākļu neesamību, vainīgā personību, kā arī viņa attieksmi pret to un citus apstākļus, kas nozīmīgi soda noteikšanā. Tiesa izskatot lietu ņem vērā pie soda noteikšanas to, ka persona ir izmantojusi Kriminālprocesa 21. pantā noteiktās tiesības uz sadarbību ar Kriminālprocesa veikšanai pilnvaroto personu, kas atvieglo lietas izskatīšanu un atslogo tiesu, bet šāds žests pēc Krimināllikuma 47. panta nav atdzīstams par patstāvīgu atbildību mīkstinošu apstākli. Tiesa secinājusi ka, lai sasniegtu soda mērķi, atturēt personu no citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, nav nepieciešams personu izolēt no sabiedrības un ka persona sodāma ar piespiedu darbu. Tiesa secina ka šāds soda veids būs samērīgs un panāks vēlamo rezultātu, kā arī alternatīvs soda veids, naudas sods neesot mērķtiecīga, jo personas materiālais stāvoklis neesot

---

⁵³ Kurzemes rajona tiesa Saldū 21.09.2020. Spriedums lietā k69-0723-20/19. Pieejams [file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422523%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422523%20(1).pdf) [aplūkots 20.10.2020.]

tāds lai tas spētu segt šo naudas sodu. Tiesai secinot šos apstākļus, tā nolem personai piespriest 200. piespiedu darba stundas.⁵⁴

Lai veiktu kādus secinājumus un sāktu analizēt ko tiesa ņem vērā nosakot soda veidu, kā arī tā mēru, nepieciešams analizēt vēl vairākus tiesas spriedumus. Bet pēc soda apmēra ir secināms, ka persona nav spējusi vienoties ne ar cietušo un prokurors nav konstatējis tādas faktus, lai panāktu lietas izbeigšanu ar prokurora priekšrakstu par sodu, kas nodrošinātu iespēju maksimāli noteikt tikai 140 piespiedu darba stundas.

Kā nākamais ir Kurzemes rajona tiesas, Talsos, tiesas spriedums ar lietas numuru K69-0618-20/24. lietas būtība – persona A mantkārīgu nolūku vadīts un pārliecināts, ka viņa noziedzīgās darbības netiek novērotas, iegājis vecvecāku mājās, devies uz virtuvi un no onkuļa jakas kabatas, kura atradusies virtuvē, nolaupījis maksāšanas līdzekli, bankas karti. Turpinot noziedzīgās darbības un zinot bankas kartes pin kodu devies nelikumīgi izmantot šo maksāšanas līdzekli. Izmantojot šo bankas karti cietušajam nodarot mantisko kaitējumu 3450 EUR apmērā. Tādējādi izdarot krimināllikuma 193. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Pirmstiesas kriminālprocesā, precīzi nenoskaidrotā laikā, persona atgriezies iepriekš minētajā vecvecāku mājā un izmantojot apstākli ka viņu neviens nenovēro, mantkārīgu nolūku vadīts no neaizslēgta mājas pagraba iznesa motorzāģi *Husqvarna*, kura vērtība ir 713,46 EUR, izdarot Krimināllikuma 175. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu.⁵⁵

Apsūdzētais tiesā savu vainu pilnībā atdzina un atdzina arī cietušās personas pieteikto kompensāciju. Izlemjot par sodu tiesa ņem vērā Krimināllikuma 35. pantā noteikto soda mērķi un 46. pantā noteiktos soda noteikšanas principus. Konstatējot divus noziegumus, tiesa atdzīst ka persona ir izdarījusi vienu smagu noziegumu un vienu mazāk smagu noziegumu. Tiesa, vērtējot personību, tiesa ņem vērā to, ka persona, iepriekš sodīta trīs reizes, bet, sodāmības jau dzēstas, kā arī to ka persona pēdējā gada laikā nav administratīvi sodīta. Par cik persona ir atdzinusies noziedzīga nodarījuma izdarīšana un nožēlo izdarīto, tiesai jāņem vērā Krimināllikuma 47. panta otrajā daļā noteikto un jāatdzīst personai atbildību mīkstinošs apstāklis. Kā arī tiesa nav konstatējusi 48. pantā noteikto atbildību pastiprinošos apstākļus. Izvērtējusi lietā esošās ziņas kopsakara ar apsūdzētā personību, un, ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļus un motīvus, tiesai jāatdzīst, ka piemērojami Krimināllikuma 175. panta pirmās daļas, kā arī 193. panta otrās daļās sankcijās noteiktais alternatīvs sods

⁵⁴ Kurzemes rajona tiesa Saldū 21.09.2020. Spriedums lietā k69-0723-20/19. Pieejams [file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422523%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422523%20(1).pdf) [aplūkots 20.10.2020.]

⁵⁵ Kurzemes rajona tiesa, Talsos 29.09.2020. spriedums lietā k69-0618-20/24. pieejams [file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422861%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422861%20(2).pdf) [aplūkots 20.10.2020.]

brīvības atņemšanai – piespiedu darbs. Tiesa ņem vērā to, ka personai nav patstāvīgu ienākumu, kā arī personas dzīves vieta ir vērtējama nenozīmīgi, viņa iepriekšējās sodāmības ir dzēstas un lietā nav ziņas par tādiem apstākļiem, kas norādītu uz apsūdzētā orientāciju patstāvīgi radīt sabiedrībai kaitējumu. Nosakot sodu, tiesa ņem vērā to, ka iepriekš persona nav veikusi noziedzīgus nodarījumus, kas saistīti ar mantiska rakstura kaitējuma nodarīšanu, kā arī cietušie ir viņa tuvi radnieki, kas noliedz, ka personai, būtu piemērojams bargākais soda veids – brīvības atņemšana. Izvērtējot soda mērķi, tiesa uzskata, ka soda mērķis sasniedzams nosakot personai piespiedu darbu, jo alternatīvs soda veids – naudas sods, tā izpilde būtu apgrūtināta, ņemot vērā personas ienākumus. Ņemot vērā Krimināllikuma 50. panta pirmo un trešo daļu, pēc noziedzīga nodarījuma kopības, ņemot vērā atbildību mīkstinošu apstākli, galīgais sods nosakāms tos daļēji saskaitot.⁵⁶

Ņemot vērā iepriekš aprakstītos pārkāpumus un tiesā konstatētos apstākļus, tiesa daļēji saskaitot sodus, nosaka personai piespried 260. piespiedu darba stundas, no kurām, pamatojoties uz Krimināllikuma 52. panta piektās daļās otro punktu, no soda noņemt astoņas stundas, jo persona divas dienas pavadījusi īslaicīgajā aizturēšanā.⁵⁷

Jau pēc aplūkoti diviem spriedumiem iezīmējas tas, ka tiesai izskatot lietu un, domājot par soda piemērošanu, tiek ņemti vērā atbildību mīkstinoši, vai atbildību pastiprinoši apstākļi, tas ar kādu sodu būtu sasniedzams soda mērķis, kā arī apsūdzētā personība kā tāda. Protams tiesai arī ir jāaplūko personas iepriekšējā sodāmība, lai konstatētu personas noslieci uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu.

Kurzemes rajona tiesā, 2020. gada 28. septembrī tika izskatīta lieta Nr. K69-0604-20/24, kur personai A piespriedas 100. piespiedu darba stundas pamatojoties uz tālāk aprakstīto. Persona A noslēgusi ar AS “Mogo” atgriezeniskā līzīngā līgumu par Mogo piederošo transporta līdzekli BMW, kura vērtība ir 2690 EUR. Pāris mēnešus pēc noslēgta līguma persona A sākusi kavēt un neapmaksāt līgumā noteikto ikmēneša summu par transportlīdzekli. Tādējādi uzkrājot kavējuma procentus. Kas AS “Mogo” vairākkārtīgi bija sūtījusi personai aicinājumus vai nu samaksāt noteikto summu, vai atgriezt transportlīdzekli, persona A nesniedza nekādu atbildi un saistības turpināja nepildīt, kā arī neziņoja cietušajam par transportlīdzekļa atrašanos. Vēlāk tiek noskaidrots, ka transporta līdzeklis neatrodas pie parādnieka, bet gan jau pie citas personas kura to ieguvusi savā īpašumā, jo persona A bijusi parāda šai otrai personai un kā parāda

---

⁵⁶ Kurzemes rajona tiesa, Talsos 29.09.2020. spriedums lietā k69-0618-20/24. pieejams [file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422861%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422861%20(2).pdf) [aplūkots 20.10.2020.]

⁵⁷ Ibid

atmaksu atdevis auto lietošanai, kaut gan auto nepieder viņam. Kad lieta nonākusi līdz tiesai, apsūdzētais vainu atdzinis, kas nozīmē, ka tiesa var atdzīt Krimināllikuma 47. panta otrās daļas noteikto par atbildību mīkstinošajiem apstākļiem, tas ir vainas atdzīšana un izdarīta nožēlošana. Kā arī tiesa secina, ka apsūdzētais ar tiešu nodomu un apzinoties piesavinājies cietušā mantu. Kā arī tiesā saskaņā ar krimināllikuma 48. pantu, nav konstatēti atbildību pastiprinoši apstākļi. Ņemot vērā to, ka apsūdzētais nav iepriekš sodīts, kā arī ir strādājoša persona secināms, ka bargākais soda veids – brīvības atņemšana nav nepieciešama, lai sasniegtu soda mērķi, bet personas A ienākumi neesot pietiekami, lieli, lai spētu nomaksāt naudas sodu, tāpēc tiesa pieņēmusi lēmumu, sodīt personu ar piespiedu darbu, kas spētu panākt vienu no soda mērķiem, atturēšanu no citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.⁵⁸

Tā pat kā iepriekš aprakstītajos spriedumos tiesai jāaplūko personas sodāmības, vai ir persona iepriekš sodīta vai nē. Svarīgākais soda noteikšanā ir tiesai saprast, ar kādu sodu tiks panākts soda mērķis, bet iepriekšēja sodāmība atspoguļo to, vai persona ir mainījusies pēc iepriekš izciestajiem sodiem, vai nav. Nozīmīgs punkts ir atbildību mīkstinošie apstākļi, līdz šim iepazīstoties ar tiesas spriedumiem un turpmāk aprakstītajos darba autors nav saskāries ar to, ka apsūdzētais neatdzītu nodarīto, kā arī rets ir fakts par atbildību pastiprinošajiem apstākļiem. Gan atbildību mīkstinošie apstākļi, gan atbildību pastiprinošie apstākļi, var ietekmēt soda mēru.

Nākamais tiesas spriedums ir 2020. gada 15. septembra Zemgales rajona tiesas spriedums lietā K-73-1650-20/47. kur persona A, mantkārīgu nolūku vadīts, devies uz tuvējo degvielas uzpildes staciju AS “Virši -A”, lai no tirdzniecības telpām iznestu precī par to nesamaksājot. Kopumā persona A devusies sešas reizes vienā datumā uz šo degvielas uzpildes staciju, lai izdarītu noziegumu. Kopējās nozagtās preces vērtība sasniegusi 27,44 EUR vērtībā. Katra reize kad persona A devusies uz šo tirdzniecības vietu, izdarītas Krimināllikuma 180. panta pirmajā daļā paredzētais noziegums. Izvērtējot šos noziegumus tiesa, tai jāņem vērā noziedzīgā nodarījuma raksturs, radītais kaitējums, kā arī vainīgā personība. Par atbildību mīkstinošu apstākli tiesa uzskata personas vaļširdīgu atdzīšanos un nodarītā nožēlošanu. Taču šajā lietā tiesa konstatē Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas pirmā punkta, atbildību pastiprinošu apstākli - noziedzīgais nodarījums veido recidīvu, jo šo noziedzīgu nodarījumu izdarījis soda izciešanas brīdī, par tāda paša rakstura sodu, kas noteikts Krimināllikuma 180. pantā un persona sodīta ar 100 piespiedu darba stundām. Kā arī tiesa par atbildību pastiprinošu apstākli

---

⁵⁸ Kurzemes rajona tiesas, Talsos 28.09.2020. spriedums lietā Nr. K69-0604-20/24. pieejams [file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422854%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422854%20(1).pdf) [aplūkots 20.10.2020.]

konstatējusi to, ka persona atradusies nozieguma izdarīšanas brīdī alkohola ietekmē. Un kā liecina iekšlietu ministrijas informācijas centra izdruka par iepriekšējām sodāmībām, konstatēts, ka persona iepriekš tiesāta jau divpadsmit reizes. Ņemot vērā lietā izklāstītos apstākļus tiesa secinājusi ka personai A daļēji saskaitot sodus ar iepriekš Zemgales rajona tiesas piespriesto sodu, noteikta brīvības atņemšana uz pieciem mēnešiem un piespiedu darbu uz 170 stundām.⁵⁹

Šis spriedums ir interesants ar to, ka tiesai secinot, noziedzīgā nodarījuma biežumu, kā arī personas iepriekšējo sodāmību un to, ka šī noziedzīgā nodarījuma laikā jau izcieš vienu sodu, tika pieņemts lēmums piespiedu darbu piemērot kā pamatsodu brīvības atņemšanai, ko pieļauj krimināllikuma normas, nosakot, ka piespiedu, darba izpildi, noteikt patstāvīgi, pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas. Šis spriedums uzskatāmi pierāda, ka ir cilvēki kuriem neviens sods un neviena metode neattur no turpmāka likumpārkāpuma izdarīšanas, pat bargākais soda veids – brīvības atņemšana, kura tikusi piemērota arī iepriekš.

Nākamais tiesas spriedums interesants ar to, ka personai vairākkārtīgi izdarot noziedzīgas darbības, kas paredzētas Krimināllikuma 180. pantā, tika piemērots pamatsods brīvības atņemšana uz 7 mēnešiem, bet arī tiek pievienots jau iepriekš neizciestais sods, ko noteikusi Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa, kas ir 372 piespiedu darba stundas. Šādu sodu apvienošanu pieļauj Krimināllikuma 51. panta pirmā daļa, bet, kas attiecas uz piespriesto stundu skaitu, noteiktās 280 piespiedu darba stundas pieļauts pārsniegt pilnīgi vai daļēji saskaitot sodus, bet nevar pārsniegt 420 stundas. Īsumā persona A laika posma no 2020. gada 10. jūlija vairākkārtīgi apmeklējis veikala tīklu Maxima Latvija, kuros mantkārīgu nolūku vadīts nozaga vairākas preces, kas sastāda kopējo vērtību 278,60 EUR vērtībā. Kaut gan katra no zādzībām klasificēta kā mazāk smags noziegums, ir jāņem vērā iepriekšējā sodāmība, kura bija spēkā, nākamā nozieguma izdarīšanas laikā tādējādi veicot recidīvu, kas pēc krimināllikuma 48. panta ir atbildību pastiprinošs apstāklis. Šajā lietā arī ir atbildību mīkstinošs apstāklis, ka persona nožēlo un atdzīst izdarīto. Tomēr tiesai vērtējot vai apstiprināma vienošanās starp prokuroru un apsūdzēto, jāaplūko noziedzīgā nodarījuma raksturs, apsūdzētā personība, kā arī personas pagātne. Aplūkojot lietas materiālus tiesai nav šaubu ka noslēgtā vienošanās ir apstiprināma un sods esot piemērots. 2020. gada 7. februārī Rīgas apgabaltiesas krimināllietu kolēģija, bija lēmusi jau iepriekš noteikto sodu grozīt un piemērot personai brīvības atņemšanas sodu uz vienu gadu un sešiem mēnešiem (sods izciests) kā arī noteikt piespiedu darbu 380. stundas.

---

⁵⁹ Zemgales rajona tiesas, Tukumā 15.09.2020, spriedums lietā Nr. K73-1650-20/47. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423474.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

Izciešot brīvības atņemšanas sodu un atgriežoties sabiedrībā nepagāja ilgs laiks, kad persona tika pieķerta atkal zogot, tāpēc prokurors vienošanā pieprasa personai septiņu mēnešu brīvības atņemšanas sodu, kā arī pievienojot tam iepriekš nenostādātās 380. piespiedu darba stundas.⁶⁰

Diemžēl darba autoram nav izdevies atrast Rīgas apgabaltiesas krimināllietu kolēģijas lēmumu, lai varētu analizēt un saprast, kādus noziedzīgus nodarījumus persona izdarījusi, lai piespiedu darba stundas, kas ir 372 noteiktu kā galīgo sodu. Secināms tas, ka persona izdarījusi vairākus noziedzīgus nodarījumus. Tomēr arī jāņem vērā, ka personu, nav ietekmējuši un apturējuši pat bargākie sodi, kas liecina par to, ka personai, nav vēlme mainīt savus ieradumus un turpina izdarīt jaunus noziedzīgus nodarījumus. Lai cik daudz likumpārkāpumus persona izdarījusi, tomēr tiesai jāņem vērā personai atbildību mīkstināšos apstākļus, persona katru reizi izsaka nožēlu par nodarīto un atdzīst vainu, pēc autora domām likumā būtu nepieciešams veikt izmaiņas šajā atbildību mīkstināšos apstākļu noteikšanā, kas ir krimināllikuma 47. pantā, nosakot, ka ja persona, atkārtoti tiek apsūdzēta par tāda paša rakstura noziedzīgu nodarījumu, vainu mīkstināši apstākļi netiek ņemti vērā, jo persona, lai tik samazinātu sodu katru reizi teiks ka nožēlo un atdzīst vainu, tādejādi lietā radot atbildību mīkstināšos apstākļus, kaut gan pēc personas vēstures izdarāmi secinājumi, ka persona nenožēlo izdarīto, jo konstanti atkārtotas noziedzīgās darbības.

Nākamajā tiesas spriedumā būs vērojamas sekas tam, ka persona atkārtoti neierodas uz tiesas sēdi un ir neiespējami personu atvest piespiedu kārtā, jo persona nav atrodama. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa izskatot lietu K30-0122-20/05, kur persona A tiek apsūdzēta par vieglu miesas bojājumu nodarīšanu, kas izraisījuši cietušajam īslaicīgus veselības traucējumus kas ir no 7 – 21 dienai. Persona apsūdzēta saskaņā ar Krimināllikuma 130. panta otrās daļas. Īss situācijas apraksts – persona A kādā nakts kluba personisku motīvu vadīts, kluba telpās veica vairākus sitienus personai B galvas rajonā. Turpinot pielietot fizisku spēku pret cietušo, apsūdzētais pārvilka pār galvu cietušajam žaketi, pēc ka atkārtoti izdarīja vairākus sities galvas rajona un ar kāju vairākas reizes iesita pa krūškurvja rajonu. Pēc konflikta kluba iekštelpas persona B vēloties noskaidrot personas A motīvus piegāja pie viņa ārpus kluba telpām. Apsūdzētais apzinoties nodarīta prettiesiskumu, atkārtoti uzbruka personai B, kas gala rezultātā nonāca līdz cietušā nokrišanai zeme bezsamaņas stāvokli, jo personai sākas epilepsijas lēkme, ko sekmēja vairākkārtīgi sitieni galvas rajonā.⁶¹

⁶⁰ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 14.09.2020. spriedums lietā K30-2016-20/15 pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422356.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

⁶¹ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K30-0122-20/5. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423070.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

Sākoties lietas iztiesāšanai apsūdzētais vairākas reizes neierodas uz tiesu. Tiesā aplūkojot lieta pievienotos pierādījumus nav šaubu ka persona A ir vainīgs izdarītajā noziegumā, par ko arī liecina apsūdzētā sniegtā liecība, kurā persona atdzīst vainu un nodarīto nožēlo, kā arī lūdz lai tai dod laiku izlīguma noslēgšanai ar cietušo. Pēc tam sākotnēji ziņojis, ka ar Valsts probācijas dienesta starpniecību nav izdevies noslēgt vienošanos ar cietušo, bet piecas dienas jau vēlāk ziņo, ka dodas ar cietušo noslēgt vienošanos par kaitējuma atlīdzību pie notāra. Šajā gadījumā tiesa kā atbildību mīkstinošu apstākli konstatē pirms tiesas procesā sniegto nožēlu par izdarīto un atdzišanos tajā, bet tiesai nākas secināt arī atbildību pastiprinošos apstākļus, kas ir atrašanas alkohola ietekmē nozieguma izdarīšanas laikā, kā arī tiesa konstatējusi apsūdzēta pret darbību, ignorējot procesa virzītāja aicinājumus, gan pirms tiesas procesā, gan tiesā. Ņemot vērā aprakstītos apstākļus tiesai jāsecina ka nosakāms sods – piespiedu darbs – kas spētu sasniegt soda mērķi, bet sods nosakāms tuvu maksimālajai robežai un piespriež 200 piespiedu darba stundas.⁶²

Šajā tiesas spriedumā uzskatami redzams, ka izvairīties no atbildības par izdarīto noziegumu nav iespējams, bet jo ilgāk centīsies izvairīties no atbildības, jo bargāks sods pienāksies. Arī šajā gadījumā tiesa izvērtējusi gan personas izdarītā raksturu, apsūdzētā personību, kā arī tā radīto kaitējumu.

Iepriekš tika aplūkoti tiesas spriedumi, kur personas sodu nosaka, tiesa izvērtējot notikušā apstākļus, bet tālāk tiks aplūkoti spriedumi, kur panākta vienošanās starp prokuroru un apsūdzēto par nodarījuma kvalifikāciju un par sodu. Šāds procesa iznākums sastopams visai bieži, aplūkojot spriedumus, pārsvarā nākas saskarties ar spriedumiem, kur tiesas darbs ir pārbaudīt, vai noziedzīgs nodarījums kvalificēts pareizi, kā arī vai noteiktais sods ir atbilstošs konkrētajai situācijai.

Daugavpils tiesas spriedums lieta Nr. 11181328920, kur persona A nelikumīgi izmantojusi svešu personai B piederošu maksāšanas līdzekli. Kā paskaidrots no personas A puses, bankas karti kurai pieslēgta bezkontakta maksāšanas funkcija, atradusi uz zemes. Apsūdzētā šo maksāšanas līdzekli vairākkārtīgi izmantojusi lai iegādātos sev nepieciešamās lietas, tādējādi nodarot personai B zaudējumus 151,86 EUR vērtībā.⁶³

---

⁶² Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K30-0122-20/5. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423070.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

⁶³ Daugavpils tiesa 25.09.2020. spriedums lietā Nr. 11181328920. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422469.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

Prokuroram veicot pārrunas ar personu A izdevies noslēgt savstarpējo vienošanos par vainas atdzīšanu un soda apmēru. Lai noslēgtu šo vienošanos prokuroram tāpat, kā tiesai, ir jāizvērtē noziedzīga nodarījuma raksturs, radītais kaitējums, kā arī apsūdzētā personība un jānoskaidro atbildību pastipriņošos un atbildību mīkstinošos apstākļus. Šajā gadījumā prokurores konstatētie atbildību mīkstinošie apstākļi ir tie, ka persona ir atdzinusi vainu un nožēlo izdarīto, ka arī persona piekrīt kompensācijas apmēram. Atbildību pastipriņošie apstākļi nav konstatēti. Prokurore ar apsūdzēto vienojusies par 80. piespiedu darba stundu piemērošanu, tiesa arī atdzīst ka noslēgtā vienošanās ir sastādīta pareizi un ir apstiprināma, kā arī šādā veidā var atvieglot tiesas darbu, vien ar to, ka iespējam lietu izskatīt rakstveida procesā.⁶⁴

Šajos gadījumos prokuroram ir tiesas uzdevums noskaidrot lietas faktiskos apstākļus, lai pēc iespējas precīzāk spētu kvalificēt noziedzīgo nodarījumu, kā arī noziedzīgā nodarījuma raksturu, radītās sekas un apsūdzētā personību, kas ļauj noteikt soda veidu, bet atbildību pastipriņošie un atbildību mīkstinošie apstākļi ļauj noteikt soda mēru.

Nākama lieta izskatīta Kurzemes rajona tiesā, liepāja un lietas numurs ir K69-0897-20/13. lietā persona A tīši un neatļauti audzējusi savā dzīvesvietā uz palodzes kaņepju augam līdzīgu augu, kura augšējā daļa satur kanabisa narkotisko aktīvo vielu tetrahidrokanabinolu, kā arī pie personas dzīvesvietā atrasti, 24,76 grami izžāvēts kanabiss. Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem “ Noteikumi par Latvijā konstatējamajam vielām, psihotropajam vielām un prekursoriem” uzskatāms kā aizliegta sevišķi bīstama viela. Par šādu pārkāpumu paredzēts sods Krimināllikuma 256. panta pirmajā daļā. Ņemot vērā notikušā apstākļus un ka persona iepriekš nav sodīta. Prokurore konstatējusi atbildību mīkstinošu apstākli, kas ir vainas atdzīšana un izdarītā nožēlošana. Kaut gan persona izmantojusi Kriminālprocesa likuma 21. panta paredzētās tiesības, tas nav uzskatāms par patstāvīgu atbildību mīkstinošu apstākli, bet tiks ņemts vērā pie soda noteikšanas. Tiesai aplūkojot noslēgto vienošanos, tā secina, ka vienošanas sastādīta ievērojot likuma noteiktās prasības, kā arī tiesa secina ka nav šaubu par apsūdzētā vainīgumu. Ņemot vērā iepriekš minēto tiesa apstiprina noslēgto vienošanos, piespriežot personai 80 piespiedu darba stundas.⁶⁵

Daugavpils tiesas spriedums lietā Nr. 11240021120, lietas būtība šāda – persona A atrazdamies SIA Maxima tirdzniecības zālē, ar nolūku piesavināties svešu kustamu mantu, izmantojot brīvu piekļušanu produkcijai, vairākas reizes veica noziedzīgas darbības (zādzību)

⁶⁴ Daugavpils tiesa 25.09.2020. spriedums lietā Nr. 11181328920. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422469.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

⁶⁵ Kurzemes rajona tiesas, Liepājā 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K69-0897-20/13. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422524.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

nelielā apmērā. Tādējādi SIA Maxima radot materiālus zaudējumus 37 EUR vērtībā. Kā iepriekš minētajos gadījumos, kā arī šajā prokuroram un apsūdzētajam izdevies noslēgt vienošanos par vainas atdzīšanu un soda noteikšanu. Prokurors izvērtējis noziedzīgā nodarījuma raksturu, radīto kaitējumu un apsūdzētā personību. Konstatēts ka persona nestrādā, līdz ar to soda veids naudas sods nebūs efektīvs un radīs grūtības tā izpildei, kā arī persona iepriekš ir krimināli sodīta, bet sodāmības dzēstas. Prokurores ieskata piemērotākais soda veids ir piespiedu darbs, kas spētu panākt soda mērķi, atturēt no citu likumpārkāpumu izdarīšanas, kā arī inkriminētais Krimināllikuma 180. panta pirmā daļa, paredz, kā alternatīvo sodu brīvības atņemšanai, piespiedu darbu. Ņemot vērā, ka persona A vairākkārtīgi, veikusi šīs pretlikumīgās darbības, tad ievērojot Krimināllikuma 50. panta otrās daļas, sods nosakāms pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, daļēji saskaitot sodus. Veicot visas nepieciešamās darbības, prokurors lūgs tiesai piemērot apsūdzētajam 160. piespiedu darba stundas. Tiesai ņemot vērā visus lietas apstākļus nav šaubu par personas vainīgumu, ko persona pati ir atdzinusi, tāpēc apstiprina pieprasīto sodu apsūdzētajam.⁶⁶

Aplūkotie spriedumi ir neliela daļa no spriedumiem ar kuriem darba autors iepazinies izstrādājot šo darbu, bet norāde uz spriedumiem, kuri tieši nav aprakstīti darbā atrodami pielikumā. Ja visus spriedumus aprakstītu darbā, tas aizņemtu ļoti daudz vietas, kas nav nepieciešams, pietiek aprakstīt spilgtākos tiesas spriedumus, kur uzskatāmi redzams ko gan tiesa, gan prokurors vienojoties ar apsūdzēto, nosakot sodu, ņem vērā pie soda noteikšanas, un kas ir par pamatu soda mēra noteikšanai.

Kāpēc, gan jāvērtē noziedzīga nodarījuma raksturs, radītais kaitējums un vainīga personība, tiesām un prokuroriem ar priekšrakstu par sodu, nosakot sodu, būtu vieglāk skatīties tiesu praksi un konkrēti noteikt par tādu pārkāpumu pienākas tāds sods, taču Jurista Vārda publicētajā Annas Prozumentas rakstā lieliski paskaidrots, kāpēc gan tas ir jāvērtē. Tiesai nosakot sodu vai prokuroram sastādot vienošanos ar vainīgo personu ir jāņem vērā šie krimināllikumā noteiktās vadlīnijas, jo tas saistīts ar konkrētā noziedzīgā nodarījuma individualizācija. Šī nodarījuma individualizācijas princips izriet no taisnīguma principa, jo ja nosakot sodu netiek vērtēts soda raksturs un tā kaitējums, šis sods būtu uzskatāms par netaisnīgu. Rakstā citēts filozofs Kārļa Marksa teiktais “ ja noziegums paredz sodu, tad izdarītais noziegums paredz konkrētu soda mēru.”⁶⁷

---

⁶⁶ Daugavpils tiesa 17.09.2020. spiedums lietā Nr. 11240021120. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/421996.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

⁶⁷ Anna Prozumenta Noziedzīga nodarījuma raksturs un radītais kaitējums. Jurista Vārds 2009, nr. 18.

Tas nozīmē, katram likumpārkāpējam par izdarīto noziedzīgo nodarījumu nepieciešams tam individuāls sods, piemēram, kāpēc gan jāvērtē apsūdzētā personība, jo iespējams, vienam likumpārkāpējam šis sods, ko nosaka, nav pirmais, ja pirmajā reizē noteiktas, piemēram, 60 piespiedu darba stundas, tad par atkārtotu noziedzīgu nodarījumu pienākas jau vairāk stundas, jo skaidri redzams, ka ar iepriekš piemērotajām piespiedu darba stundām nav sasniegts soda mērķis. Turpretim persona kura pirmo reizi nonākusi šādā situācijā ka jāstājas likuma priekšā, būs sodāma ar mazāk piespiedu darba stundām, jo iespējams, ka pietiks ar to, lai atturētu no turpmāku likumpārkāpumu izdarīšanas. Kā arī jāņem vērā tas ka nav iespējams pastāvēt diviem vienādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kaut gan ārēji tā liekas, ka zādzība paliek zādzība, tomēr tie nav iekšienē, tāpēc arī jāvērtē atsevišķi personība, kas to izdarījusi, jo nepastāv divi vienādi cilvēki.

Tomēr pieminēšanas vērts ir Vidzemes rajona tiesas (Madonā) spriedums Nr. K71-0874-20/11. Persona A vadot transportlīdzekli, atrodoties alkohola reibumā, to apturēja policijas darbinieki. Kad policijas darbinieki konstatēja alkohola koncentrāciju izelpā palūdza vadītāju nākt uz policijas transporta līdzekli un iesēstie tā aizmugurē, lai noformētu nepieciešamos dokumentus. Kamēr policija veic nepieciešamas darbības, likumpārkāpējs piedāvā policistiem kukuli, kas ir naudas summa 500 EUR, pēc šī piedāvājuma policisti norādīja, ka kukuļa došana ir krimināli sodāma darbība, uz ko vainīgais atbildēja, ka apzinoties. Pēc laika atkārtoja darbības, piedāvājot naudu, lai nenoformē dokumentus un 50 EUR, banknoti nolīcis pa vidu policistiem uz automašīnas paneļa, pēc kā policisti izsauca Valsts policiju.⁶⁸

Nonākot lietai līdz tiesai persona atdzina savu vainu nodarītajā un nožēlo to, bet lūdz tiesai piemērot viņam sodu – piespiedu darbu. Uz ko tiesa atbildēja negatīvi, jo persona esot pensijas vecuma, kas uzskatāma par darbnespējīgu personu. Lai gan krimināllikuma 40. panta otrā daļa tieši nepaskaidro, kādas personas uzskatāmas par darbnespējīgām, “tomēr tiesai analizējot normatīvos aktus, kas regulē darba tiesiskās attiecības, sociālo aizsardzību, secināms, ka noteikts vecums, slimība, invaliditāte, maternitāte pilnīgi atņem, vai daļēji ierobežo personas spēju strādāt un tāpēc šādām personām nepieciešama sociālā aizsardzība.”⁶⁹ Kā arī norādīts augstākās tiesas 2015. gada 27. februāra lēmumu lietā Nr. SKK-48/2015 (11390066312) Augstākā tiesa atdzīst ka par darbnespējīgu personu atdzīstama tāda persona kura sasniegusi valstī noteikto pensionēšanās vecumu, līdz ar to šādai personai nav piemērojams piespiedu

⁶⁸ Vidzemes rajona tiesas, Madonā 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K71-0874-20/11. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423705.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

⁶⁹ Vidzemes rajona tiesas, Madonā 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K71-0874-20/11. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423705.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

darbs.⁷⁰ Līdz ar to iepriekš aprakstītajā tiesas lieta nevarēja tiesa piemērot apsūdzētajam piespiedu darbu, kaut gan personas pensija esot 340 EUR, kas ir nesamērīga ar uzlikto sodu 4730 EUR vērtībā, jeb vienpadsmit minimālās algas un sods jānomaksā 30 dienu laikā.⁷¹

Topošie grozījumi krimināllikumā paredzēs mainīt līdz šim pieņemto tiesu praksē, kas nosaka, kas ir darbnespējīgas personas. Paredzēts izvērtēt, kuras personas ir spējīgas veikt piespiedu darbu un kuras nav (pensionārs, invalīds), dodot iespēju, un personīgi izvērtējot katru personu individuāli spriest par to, vai persona ir darbnespējīga vai nē, kā tam vajadzētu būt ievērojot iepriekš aprakstīto individualizāciju, ka katrā gadījumā lieta jāskata individuāli.

Kopsavilkumā par piespiedu darba piemērošanu un kam jānotiek lai spētu piemērot piespiedu darbu:

- 1) Krimināllikumā par izdarīto noziedzīgo nodarījumu jābūt paredzētam šim alternatīvajam sodam
- 2) Jāskatās uz soda mērķi, vai piemērojot piespiedu darbu sasniegs cerēto mērķi
- 3) Jāvērtē personība, iepriekšēja sodāmība un dzīves apstākļi, nodarījuma raksturs un tā radītās sekas
- 4) Jāskatās vai ir atbildību mīkstinošie un atbildību pastiprinošie apstākļi
- 5) Kā arī jānoskaidro vai persona nav pieskaitāma darbnespējīgu personu grupai

Šie pieci soļi pēc autora domām ir nozīmīgākie lai noskaidrotu, to vai piespiedu darbi piemērojami personai vai nē.

2.3. Piespiedu darba izpilde

Bakalaura darbā iepriekš tika aplūkota piespiedu darba definīcija un tā vēsturiskā attīstība, kā arī skatījums ne tik tāla nākotnē, ko plānots mainīt ar paredzētajiem grozījumiem krimināllikumā. Iepriekšējā apakšnodaļā tika aplūkota un analizēta piespiedu darba piemērošana praksē, analizējot tiesu spriedumus, lai noskaidrotu, kas tiesai sastādot notiesājošu spriedumu, vai, prokuroram vienojoties ar apsūdzēto, jāņem vērā, nosakot soda veidu un tā

---

⁷⁰ Augstākās tiesas 27.02.2015. lēmums lietā SKK-48/2015. [aplūkots 26.10.2020.]

⁷¹ Vidzemes rajona tiesas, Madonā 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K71-0874-20/11. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423705.pdf> [aplūkots 20.10.2020.]

mēru. Šajā apakšnodaļā autors ielūkosies piespiedu darbu izpildē, aplūkojot, kas veic izpildi, ka tas tiek uzraudzīts un kādas darba vietas tiek piedāvātas soda izciešanai.

Viss sākas ar to kā iepriekš rakstīts, tiek pierādīta personas vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un tiesa ar notiesājošu spriedumu, vai prokurors ar priekšrakstu par sodu piemēro soda veidu – piespiedu darbu un soda apjomu, cik stundas personai ir jāstrādā. Piespiedu darbu izpilde tiek nodota personas deklarētās, vai faktiskas dzīvesvietas tuvākajai Valsts probācijas dienesta struktūrvienībai, kuram ar kriminālprocesa likuma 634. panta ceturtās daļas trešo punktu noteikts, ka nosacīta brīvības atņemšana, piespiedu darbs un probācijas uzraudzība izpildei tiek nodots Valsts probācijas dienestam,⁷² kā arī Latvijas Soda izpildes kodeksa 5. panta pirmās daļas ceturtajā punktā noteikts, ka piespiedu darba izpilde nododama Valsts probācijas dienestam.⁷³ Kur personai pēc sprieduma stāšanās spēkā desmit darba dienu laikā jāierodas noteiktajā Valsts probācijas dienestā, šāds pienākums noteikts Latvijas Soda izpildes kodeksa 133. pants pirmajā daļā. Nereti ir gadījumi, kad persona neierodas pieteikties dienestā, šādiem gadījumiem ir izstrādāts mehānisms, kas ir, persona tiek brīdināta par to ka piespiedu darbs var tikt aizstāts ar īslaicīgu brīvības atņemšanu (Latvijas Soda izpildes kodeksa 133. panta otrā daļa).

Personai piesakoties dienestā tiek noformēti nepieciešamie dokumenti un notiesātais tiek iepazīstināts ar noteikumiem, kuriem viņam jāpakļaujas un tie jāievēro, kā arī tiek informēts par sekām, kas būs, ja to nedarīs, šo sodu var aizstāt ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, šāda norāde sniegta Krimināllikuma 40. panta trešajā daļā. Tad tiek apzināta persona, viņa spējas un iegūtā izglītība, lai piemeklētu pēc iespējas līdzīgāku darbu viņa prasmēm, kaut gan ne vienmēr tas ir iespējams par ko liecina biedrības Latvijas sarkanā krusta, sociālā centra “Gaiziņš” intervētā persona, kura uzrauga personas, kas šajā centrā izcieš sodu – piespiedu darbs. Tika aptaujāta sociālā centra, vecākā sociālā darbiniece Inese Vintiša, kurai viens no darba pienākumiem ir uzraudzīt notiesāto darbu, kura intervijā atdzīst ka viņas darba vietā 99.9% no notiesātajiem veic uzkopšanas darbus, līdz ar to jāsecina ka ne vienmēr var atrast personas spējām un prasmēm piemērotāko darbu. Lai arī lielākā daļa veic uzkopšanas darbus, Inese Vintiša atdzīst ,ka ir bijis gadījums, ka pie viņiem izciest sodu ieradies frizieris, kuram tad nu bijusi iespēja veikt matu sakopšanu sociāla centra iemītniekiem, kas ir personas spējām un prasmēm pietuvināts darbs.⁷⁴

---

⁷² Kriminālprocesa likums. LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [06.07.2020. red]

⁷³ Latvijas soda izpildes kodekss. LV likums. Pieņemts 23.12.1970. [21.09.2020. red]

⁷⁴ Intervija ar sociālā centra “Gaiziņš” vecāko sociālo darbinieci, Pielikums Nr. 6.

Kad Valsts probācijas dienesta amatpersona noskaidrojusi personas prasmes, tā notiesātajam piemeklē atbilstošāko darbu, ielūkojoties nepieciešamo darbu sarakstos, ko probācijas dienestam iesniedz pašvaldība un pārējās sadarbības personas. Valsts probācijas dienestam kopumā ir noslēgti aptuveni 1600 līgumi ar darba devējiem, kas ir pašvaldības, kapitālsabiedrības, aģentūras, biedrības, nodibinājumi un reliģiskas organizācijas. Tad nu probācijas amatpersonai šajās vietās jāatrod piemērotāka vieta soda izpildei. Kad atrasts piemērotākais darbs, tiek sastādīts darba grafiks, kas tiek sastādīts sazinoties ar darba devēju, kā arī, uzklusot pašu personu, kurai jāizcieš sods.

Kā jau darba autors aprakstīja darbā iepriekš katru gadu piespiedu darbs, kā sods par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tiek piemērots vairākiem tūkstošiem cilvēku un katram atrast piemērotāko darbu nav viegls uzdevums.⁷⁵ Kad personai atrasts piemērotākais darbs un sastādīts grafiks par tā izpildi, viens grafika eksemplārs tiek nosūtīts darba devējam, otrs personai kurai sods jāizcieš, bet trešais tiek pievienots personas lietai, kura glabājas pie Valsts probācijas dienestā.

Kā nākamais solis ir personas ierašanās darba izpildes vietā, pēc darba grafikā noteiktā datuma, kad persona sāk izcieš sodu. Kā gan Valsts probācijas dienests kontrolē personu darba vietā? Šo jautājumu uzdevu Sociāla centra “Gaiziņš” atbildīgajai personai, kas uzrauga darba izpildi. I. Vintiša skaidro, kad persona ierodas uz darba izpildi, katru reizi tai jānododas pie viņas, lai tiktu atzīmēts žurnālā, ka ieradies, tad, kad ticis atzīmēts, tiek ierādīts darbs/darbi, kas jāveic konkrētajā dienā.⁷⁶

Uzsākot darba gaitas, viens no probācijas dienesta amatpersonu uzdevumiem ir kontrolēt un pārbaudīt piespiedu darba izpildi. Ministru kabineta noteikumos Nr. 119 “Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi” kuros noregulēta piespiedu darba izpildes procedūra, 29. punktā noteikts, kā amatpersona var pārbaudīt probācijas klienta darbus. Viena no iespējam paredz sazinoties ar darba devēju un noskaidrot visu par klientu, otrs variants ir ierasties piespiedu darbu izpildes vietā un uz vietas pārbaudīt notiesātā darbus, kā arī jebkurā laikā ir pieļaujama pārbaude, vai persona nav lietojusi alkoholu vai kādas citas apreibinošās vielas, kas ir aizliegts, kas noteikts Valsts probācijas dienesta likuma 25. pantā⁷⁷, bet intervijā ar vecāko sociālo darbinieci atklājas interesantas nianse saistībā ar alkohola lietošanu, kā arī ar narkotiskajām vielām. Jautājot sociālajai darbiniecei, vai

---

⁷⁵ Valsts probācijas dienests. Statistika. Pieejams <https://www.vpd.gov.lv/lv/2017gada-statistikas-raditaji> [aplūkots 29.10.2020]

⁷⁶ Intervija ar Latvijas Sarkanā Krusta vecāko sociālo darbinieci Inesi Vintišu. Pielikums Nr. 6.

⁷⁷ Valsts probācijas dienesta likums. LV likums. Pieņemts 18.12.2003. [01.01.2019. red]

tiek pārbaudīts tas lai persona nav lietojusi kādas apreibinošas vielas, atbilde bija, ja ir aizdomas un acīm redzami, redzams un sajūtams ka persona lietojusi alkoholu, tiek likts iepūst alkometrā un ja tiek konstatētas kādas promiles tas tiek ziņots Valsts probācijas dienesta amatpersonai, kura tad pieņem lēmumu, ko iesākt ar personu, kurai jāveic piespiedu darbs un bieži vien ierodas uz vietas lai klātienē konstatētu, vai persona lietojusi alkoholu, ja ir sastāda aktu par to. Interesanti likās tas, ka intervija I. Vintiša atdzīst, ka probācijas dienests pieļauj nelielas promiles izelpā, kas liek domāt par to, vai tad piespiedu darbs nav domāts, lai persona neatkārtotu noziedzīgus nodarījumus un persona mainītos, ja tiek atļautas nelielas promiles, tas nozīmē, ka persona nemācīsies no kļūdām.⁷⁸

Kā arī I. Vintiša intervijā atdzīst, ka ar narkotisko vielu noteikšanu ir grūtāk, to nevar tā noteikt ir jāvēro personas uzvedība, ka arī valstī tiek pielietota atkarīgo ārstēšanas programma, kura laika persona iziet metadona kursu (stipra narkotiska viela), ko personām ar atkarību no narkotikā, speciālista klātbūtnē katru dienu ievada asinsritē noteiktu devu un lēnam samazinot to, kas liek cilvēkam saprast, ka ir iespējama arī dzīve bez apreibinošām vielām.⁷⁹ Kā arī intervijā skaidrots, ka Valsts probācijas dienests arī bieži ierodoties uz vietas veikt pārbaudi, vai persona ir ieradusies uz darbu vai nē, jo likumā pieļaujams, tas ka persona ar iesniegumu var vērsties pie uzraugošās amatpersonas, lai lūgtu atļauju attaisnojošu iemeslu dēļ kādu dienu neierasties darbā, kas netiekot paziņots darba vietām par personas vēlmēm kādu dienu izlaist darbu.

Kad piesprietās darba stundas nostrādātas Valsts probācijas dienesta amatpersona triju dienu laika sagatavo dokumentu par tiesas sprieduma vai prokurora priekšraksta par sodu izpildi un to nosūta vai nu tiesai, vai prokuratūrai, tas atkarīgs, kas sodu piemērojis un vienu eksemplāru ieliek personas lietā (Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi 56. punkts). Pēc lūguma vienu kopiju arī iespējams saņemt arī pašai personai, kas sodu izcietusi. Iepriekš aprakstītais attiecas tieši uz personām kurām kā pamatsods ir noteikts piespiedu darbs, taču dažas atšķirības ir tad, kad personai, ka pamatsods piemērota brīvības atņemšana un kā papildus sods piespiedu darbs. Izmaiņas vairāk skar darba izpildes laiku, jo no sakuma personai jāizcieš piesprietais sods, kas saistīts ar brīvības atņemšanu un tikai tad pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes, tā dodas uz Valsts probācijas dienestu un piesakās. Iepriekš gan probācijas dienestam no ieslodzījumu vietas tiek nosūtīts paziņojumu par to ka persona kura tiks atbrīvota ir informēta, ka likumā

---

⁷⁸ Intervija ar Latvijas Sarkanā Krusta vecāko sociālo darbinieci Inesi Vintišu. Pielikums Nr. 6.

⁷⁹ Ibid

noteiktajā laikā personai jāpiesakās Valsts probācijas dienesta struktūrvienībā kas ir norādītās dzīvesvietas apvidū (Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi 57. prim punkts).

Pie soda izpildes un piespiedu darba stundu skaita ir jāņem vērā arī tas, ko paredz Krimināllikuma 40. panta ceturrtā daļa. Pantā noteikts, ka personai kurai ar tiesas spriedumu vai prokurora priekšrakstu par sodu piemērotas ne mazāk, kā astoņdesmit stundas, var atbrīvot no soda izciešanas. Lai persona tiktu, atbrīvota no soda, jāiestājas trim kritērijiem, pirmais kā jau tika pieminēts ir nepieciešams personai noteikt ne mazāk, kā astoņdesmit piespiedu darba stundas, un ka otrais - personai priekšzīmīgi jāpilda tas, ko darba devējs liek darīt, strādājot, kā arī persona ir jau nostrādājusi ne mazāk kā pusi no piespriestajam stundām. Ja iestājas šie kritēriji tad personai ir iespēja tikt atbrīvota no atlikušā soda, kas motivē personu veikt darbu cītīgi. Šādas tiesības līdztekus Krimināllikumā noteiktajam, ir arī noteikts Latvijas Sodu izpildes kodeksa 134. panta trešajā daļā.

Aplūkojot piespiedu darba regulējumu normatīvajos aktos, darba autors secina, ka regulējums, kas nosaka, kas ir piespiedu darbs, kā tas piemērojams, kāda noziedzīga nodarījuma izdarītājiem ir piemērojams, kā arī tā izpilde ir precīzi un nepārprotami noregulēta. Kā jau zināms, šo soda institūtu gaida drīzas izmaiņas, bet tas nozīmē, ka soda veids attīstās un tiek padarīts efektīvāks. Regulējums saprotams un atrodams, kā arī neliek daudz laika pavadīt, lai atrastu visus normatīvos aktus, kas regulē piespiedu darbu, jo likumam jābūt tādā, lai to spētu saprast ikviens, kā arī spēt atrast konkrēto regulējumu likumos.

Secinājumi pēc normatīvo aktu izpētes un tiesas spriedumu analīzes ir:

- 1) Nepieciešams izvērtēt un nošķirt piespiedu darbu piemērošanu pilngadīgām un nepilngadīgām personām, ar šo darba autors domā Krimināllikuma 40. panta pirmajā daļā ieviest norādi uz to cik daudz piespiedu darba stundu būtu piemērojamas pieaugušajiem un cik nepilngadīgajiem.
- 2) Izvērtēt soda veidu daudzveidību un izveidot jaunus alternatīvus soda veidus, lai efektīvāk spētu atturēt personas no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, kā arī dotu iespēju tiesai vai prokuroram izvēles iespējas nosakot sodu. Kā viens no priekšlikumiem ir ieviest kā papildsodu nepilngadīgajiem, kas būtu šī piespiedu iesaistīšana interešu izglītībā. Šāda soda veida ieviešana pēc autora domām spētu efektīvi sasniegt vienu no soda mērķiem, kas ir, atturēšana no citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

- 3) Kā arī darba autors nepievienojas jaunā likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā” autoriem, par to, ka otrs bargākais sods būtu nosakāms probācijas uzraudzība. Kā otru bargāko soda veidu būtu atstājams piespiedu darbs, ar piebildi ka probācijas uzraudzība būtu piemērojama līdztekus piespiedu darbam, tādējādi ne tikai personai liekot strādāt sabiedrība laba, bet arī Valsts probācijas dienesta speciālisti strādātu ar šo personu, tādējādi efektīvāk sasniedzot vienu no soda mērķiem, kas ir atturēšana no citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

3. PIESPIEDU DARBA REGULĒJUMS ĀRVALSTĪS

Neatņemama darba sastāvdaļa pētot kāda institūta regulējumu ir salīdzināšana ar ārvalstu regulējumu, lai salīdzinātu, kā konkrētu ne tik tālu valstu regulējums atšķiras konkrēta jautājuma noregulēšanai. Darba autors izvēlējies salīdzināt Latvijas un vienu no Skandināvijas valstu tiesību regulējumu, kas regulē piespiedu darbu un tā ir Zviedrija. Kaut gan Latvijā līdz nākamajiem Krimināllikuma grozījumiem tiek regulēts, piespiedu darba (pēc grozījumiem Sabiedriskais darba) Zviedrijā jau sākotnēji šo soda veidu dēvēja par sabiedrisko darbu.⁸⁰ autors Zviedriju izvēlējies, jo šī valsts ir ekonomiski attīstītāka, kā arī autoram ģimenes lokā ir personas, kas jau vairākus gadus dzīvo Zviedrijā, tādēļ interesanti izpētīt tieši šīs valsts regulējumu.

Neliels ieskats sabiedriskā darba, kā soda veida iekļaušanā Zviedrijas kriminālkodeksā: Zviedrijas kriminālkodekss pieņemts 1962. gadā, bet stājies spēkā 1965. gada 1. janvārī. Sākotnēji tajā netika paredzēts tāds soda veids kā – sabiedriskais darbs, bet tika iekļauti tādi soda veidi kā naudas sods, ieslodzījums cietumā, nosacīts sods, probācija un nodošana speciālā aizgādībā. Sabiedriskais darbs kā soda veids parādījās Zviedrijas krimināltiesību sistēmā 1990. gadā, kad vairākās Eiropas Savienības valstīs tas sāka parādīties. Visā valstī testa režīmā tas tika piemērots tikai 1995. gadā, lai izprastu vai šis soda veids ir efektīvs un vai valsts spēj to nodrošināt. Bet jau 1999. gada 1. janvārī sabiedriskais darbs tiek iekļauts Zviedrijas kriminālkodeksā kā viens no soda veidiem par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.⁸¹ Turpretim Spānijā šo institūtu nodēvēja par “ Pakalpojumu sabiedrības labā” kurš sākotnēji tika ieviests kā nepilngadīgo sodīšanas veids.⁸² Interesanti ir tas, ka Zviedrijas likumdevējs sabiedrisko darbu saista ar diviem institūtiem, kas ir:

- 1) Ar nosacītu spriedumu (nosacītu notiesāšanu) sodītās personas
- 2) Probācijas piemērošanu, kur sabiedriskie darbi noteikti kā nosacītas notiesāšanas un probācijas nosacījums (sastāvdaļa)

---

⁸⁰ Reigase A. 2010, 20 lpp

⁸¹ The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams: <https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

⁸² Ester Blay, ‘it could be us’: recent transformations in the use of community service as a punishment in Spain. European Journal of Probation, 2010, Nr. 1, 62-81 lpp.

Šāds iedalījums grasi atšķiras no Latvijas likumdevēja noteiktā, jo Latvijā piespiedu darbs ir gan kā pamatsods, gan kā papildus soda veids, ar piebildi, kā papildus soda veids var būt tikai tad ja personai kā pamatsods ir persona notiesāta nosacīti.⁸³

Tā pat kā likumdevējs noteicis, ka piespiedu darbs var būt gan kā pamatsods, gan kā papildus sods, tā pat arī ir sadalīts Zviedrijas kriminālkodeksā. Kas jau ir pirmā lielā atšķirība starp Zviedrijas kriminālkodeksu un Latvijas krimināllikumu. Zviedrijas Kriminālkodeksa 27. nodaļas 2.a paragrāfā, kas regulē nosacītu sodu teikts, ka nosacītu sodu personai var piemērot sabiedrisko darbu tikai tad, ja persona piekrīt tam, citā gadījumā ja persona nepiekrīt tad tiek piemērots cits soda veids. Tāda paša personas piekrišana sodam nepieciešama Spānijā, bez personas piekrišanas šis soda veids nav piemērojams, kā arī Spānijā tiek apzināts ģimenes stāvoklis, lai nav tā, ka sabiedriskā darba izpilde traucētu ģimenes dzīvei un finansiālajam stāvoklim.⁸⁴ turpretim Latvijā personai tiesa neprasa vai piekrīt šim soda veidam vai nē, tā pati izlemj balstoties uz tiesā un pirmstiesas procesā sniegtajām ziņām un veiktajam invertējumam. Zviedrijā sabiedriskā darba ilgums nosakāms 40 – 240 stundām, kas ir par 40 stundām mazāk kā Latvijā. Interesants regulējums ir saistībā ar tiesas spriedumu, kurā tiesa norāda nevis soda veidu kā sabiedrisko darbu, bet gan norāda cietumsoda ilgumu, kas personai būtu jāizcieš ja tiktu noteikts šis soda veids, kā arī tiesai jānosaka probācijas periods, kas ir divi gadi. Šāda pieeja grasi atšķirīga no Latvijas tiesību sistēmas, kā arī pie mums tiesneši spriedumā norāda konkrēto sodu ko piemēro personai, nevis sodu kāds pienāktos notiesātajam ja nebūtu piemērots šis alternatīvais sods.⁸⁵

Zviedrijas Kriminālkodeksa 4. paragrāfs paredz nosacījumus, ka persona strādā sabiedrisko darbu saistībā ar tai sastādīto darba plānu, kuru sastāda cietumu pārvalde un probācijas dienests. Pie mums paredzēts, ka darba grafiku, vietu, kur persona izcietīs, piespiedu darbu sastāda, un organizē Valsts probācijas dienests sadarbībā ar darba devēju un pašu notiesāto peronu. Bet 6. paragrāfs paredz noteikumus, kādas sankcijas personai pienākas par darbu neizpildi. Prokurors lūdz tiesai mainīt soda veidu. Ņemot vērā prokurora iebildumus par darba izpildi, tiesa nosaka citu soda veidu, kas lielāko gadījumu skaitā ir cietumsods, no kura tiek norēķināts nost sabiedriskajā darbā izciestais laiks. Interesanti ir tas, ka Zviedrijas tiesa

---

⁸³ The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams: <https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

⁸⁴ Ester Blay, 'it could be us': recent transformations in the use of community service as a punishment in Spain. European Journal of Probation, 2010, Nr. 1, 62-81 lpp.

⁸⁵ The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams: <https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

piemērojot cietumsodu, tam kā papildsodu pievieno naudas sodu. Mūsu krimināllikums neparedz obligātu naudas soda pievienošanu brīvības atņemšanas sodam.⁸⁶

Zviedrijas kriminālkodeksa 28. nodaļā regulēts otrs veids, kā personai piemērojams sabiedriskais darbs, kas ir kopā ar probācijas uzraudzību. Šīs nodaļas 2.a paragrāfs paredz arī, tad ja notiesātais tam piekrīt, tā pat, kā bija nosacītajam sodam. Sabiedriskais darbs arī ir no 40 līdz 240 sabiedriskā darba stundām un tāpat, kā nosacītam sodam, tā arī šim tiesa spriedumā norāda nevis šo sodu, bet gan cietumsoda ilgumu, kas būtu, ja personai nebūtu piemērots šis soda veids. Interesanti ir tas, ka Spānijā sabiedriskā darba ilgumu nenosaka stundās, bet gan dienās, atsevišķi izvērtējot katru gadījumu, cik stundas dienā persona var strādāt. Spānijā noteikts, ka var piemērot 180 dienas sabiedriskā darba, bet esot gadījumi, kad par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, persona saņem pat 400 līdz 700 sabiedriskā darba stundas.⁸⁷ Šāda sabiedriskā darba ilguma noteikšana, grasi atšķiras no Latvijā noteiktā, ka piespiedu darbs piemērojams līdz 280. piespiedu darba stundām, bet nevar pārsniegt 420. stundas. Turpretim probācijas uzraudzību uzrauga, uzraudzības dienests, kā saprotams, kas ir struktūrvienība probācijas dienestam. Šīs pašas nodaļas 3. paragrāfs paredz to, ka tiesa var personai piemērot uz pārbaudes laiku kā cietumsodu, kas ilgst no četrdesmit dienām līdz trīs mēnešiem, kuram tiesa nevar pievienot papildus sodu sabiedrisko darbu, ne naudas sodu. Šajā probācijas uzraudzībā persona izcieš sabiedrisko darbu, kura darba grafiku sastāda ieslodzījuma pārvalde un probācijas dienests. Taču ir viena atšķirība starp nosacītā soda laikā veiktajiem sabiedriskajiem darbiem un pārbaudes soda sabiedriskajiem darbiem un tā ir, ka pārbaudes sabiedriskos darbus var uzraudzīt notiesāto uzraudzības padome, kas nav ilgāka par vienu gadu un tas noteikts 5.a paragrāfā.⁸⁸

Tālāk ir Kriminālkodeksa 30. nodaļa, kurā atrunātas vadlīnijas, kas tiesai jāņem vērā, nosakot personai sodus par noziedzīgiem nodarījumiem. Šīs nodaļas 7. paragrāfs paredz, tiesai, lai konstatētu, ka iespējams, notiesātajam piemērot, nosacītu sodu, jāņem vērā, tas vai šis sods sasniegs soda mērķi un atturēs personu no citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, kā arī vērtē personas personību, tieši tā pat kā mūsu tiesas, šī lieta daudz neatšķiras lai noteiktu soda veidu. Šīs pašas nodaļas 8. paragrāfs paredz to, ka tiesai jāizvērtē personas fiziskais stāvoklis, lai

---

⁸⁶ The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams:

<https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

⁸⁷ Ester Blay, 'it could be us': recent transformations in the use of community service as a punishment in Spain. European Journal of Probation, 2010, Nr. 1, 62-81 lpp.

⁸⁸ The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams:

<https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

noskaidrotu vai persona spēs veikt sabiedrisko darbu, ko darba autoram neizdevās atrast vai Zviedrijas likumi paredz pie šī soda noteikšanas robežas, ko tiesa uzskata par darbnespējīgu personu, kā tas ir Latvijā. Interesanti vēl ir fakts, ka Zviedrijas kriminālkodekss paredz to, ka tiesai arī ir jāvērtē personas finansiālais stāvoklis, jo, ja persona ir darbnespējīga un tai piemēros sabiedrisko darbu, tad tas var radīt grūtības gan veikt šo darbu, gan persona nespēs gūt ienākumus, lai nodrošinātu savu iztikšanu, tāpēc tiesas arī sazinās ar tuviniekiem, ja tādu ir un prasa vai personai no viņu puses būs finansiāls atbalsts šajā periodā vai nē.⁸⁹ Turpretim Latvijā tiesa nevērtē personas finansiālo stāvokli, jo pie mums piespiedu darbu piemēro gan turīgām personām, gan bezdarbniekiem, gan bezpajumtniekiem, tādējādi nenosakot robežas, kam piemērot šo sodu vai nē. Ņemot vērā finansiālo situāciju gan Zviedrijā, gan Latvijā, darba autors uzskata, ka Latvija nebūtu iespējams izvērtēt to, vai persona spēs finansiāli izdzīvot, ja tai piemēros soda veidu - piespiedu darbs. Ja Latvijā notiktu šāda apzināšana par finansiālo stāvokli, tad liela daļa, kam šobrīd tiek piemērots piespiedu darbs nonāktu cietumā, līdz ar to rastos problēmas ar cietumu noslodzi.

Zviedrijas Kriminālkodeksa 9. paragrāfs paredz, ka tiesa kā mīkstinošu apstākli var ņemt vērā:

- 1) vai persona maina savu personību saistībā pret pastrādāto noziegumu un vēlās mainīties
- 2) ja persona ir atkarīga no kādam apreibinošajām vielām un lūdz palīdzību cīnīties pret atkarībām, arī šis uzskatāms par mīkstinošu apstākli
- 3) kā pēdējais ir tas ja persona piekrīt probācijas uzraudzībai vai nosacītam sodam (šo var salīdzināt ar mūsu krimināllikumā noteikto atbildību mīkstinošo apstākli, kad persona atdzīst vainu un nožēlo izdarīto).⁹⁰

Zviedrijas likumdevējs izvēlējies noteikt, ka personas, kas jaunākas par divdesmit vienu gadu nodalāmas kriminālkodeksā, un tām paredzēti citi soda veidi, nekā personām, kas vecākas par šo noteikto vecumu. Šāda pieeja ir visnotaļ interesanta, kāpēc Zviedrija izvēlējusies noteikt šādu vecuma sliekšni, darba autoram nav izdevies noskaidrot, bet turpmāk aplūkos, kas noteikts kriminālkodeksā. 32. nodaļas 1. paragrāfs nosaka, personai, kas jaunāka par divdesmit vienu gadu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu tiesa var piemērot soda veidu jauniešu aprūpe, ja tāda nepieciešama, kuras laikā personai jāapmeklē visāda veida speciālisti, kuri cenšas palīdzēt

---

⁸⁹The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams: <https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

⁹⁰ ibid

personai un atturēt to no citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Šis pants nosaka arī soda veidu – jauniešu dienests, zem šī nosaukuma Zviedru likumdevējs paredzējis sabiedriskos darbus un personas iesaistīšanu visāda veida aktivitātēs, ka piemēram tas varētu būt piedalīšanās nometnēs palīdzot organizatoriem veicināt nometnes norisi. Šāda pieeja sasaucās ar darba autora ieteikumu krimināllikuma nodaļā nepilngadīgas personas un kā vienu no soda veidiem noteikt piespiedu iesaisti interešu izglītībā, kas nepilngadīgajam dod iespēju socializēties vienaudžu vidū, kas nav tendēti uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, tādējādi dodot iespēju nepilngadīgajam likumpārkāpējam redzēt to, ka ir iespējams pavadīt brīvo laiku sevi attīstot un izglītojoties, kas mainītu nepilngadīgā domāšanu. Šajā 1. paragrāfs paredzēti arī palīgdarbi, ja persona kas jaunāka par 21. gadu izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, kā rezultātā cietušajam nodarīti materiāli zaudējumi, tad tiesa var piedāvāt šim jauniešim doties palīgdarbos cietušajam, tādējādi atlīdzinot radītos zaudējumus, šāds alternatīvais sods pēc autora domām ir piemērots nepilngadīgajiem, lai sniegtu ieskatu uz to, kādi zaudējumi ciešami cietušajam no personas nelikumīgajām darbībām.⁹¹

Latvijas sodu sistēma neparedz šāda veida sodīšanu, krimināllikumā nepilngadīgajai personai noteikti tāda paša veida sodi kā pieaugušajam, tādējādi nenodalot nepilngadīgas personas no pilngadīgām, izņēmums ir soda mērs, kas Latvijas Krimināllikumā atdalīts no pieaugušajiem, nosakot, ka nepilngadīgajam piemērojama puse no paredzētā soda mēra. Aplūkojot Zviedrijas Kriminālkodeksu, uzskatāmi redzams, ka šajā valstī, tiesai dota lielāka iespēja sodu noteikšanā nekā pie mums Latvijā, tādējādi tiesai iespēja variēt ar sodiem personām un nosakot maigākus sodus personām par pirmreizēju likumpārkāpumu un stingrākus sodu par jau atkārtotiem noziegumiem.

Šīs pašas nodaļas 2.paragrāfs nosaka jaunatnes dienesta definīciju, kas ir bezatlīdzības darbs, ko var piemērot personai līdz 21. gadam par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Šajā jaunatnes darba ietilpst sabiedriskais darbs, kā arī dažāda veida iesaiste aktivitātēs, nosakot to personai no 20 līdz 150 stundām. Bet tiesai nosakot šo soda veidu jākonstatē, ka šāda iejaukšanās personas dzīvē būs efektīva un spēs sniegt soda mērķi, proti atturēt personu no citu likumpārkāpumu izdarīšanas. Šis paragrāfs nosaka arī to ja personai kura ir vecumā no 18 – 21. gadam nosakot sodu un izvēloties kā sodīt, ja vien iespējams jālemj par labu jaunatnes

---

⁹¹ The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams: <https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

dienestam, turpretim personām kas jaunākas par 18. gadiem nosakot sodu nonāk pie izvēles piemērot naudas sodu vai jaunatnes dienestu, tad jālemj par labu jaunatnes dienestam.⁹²

Šāda pieeja personu sodīšanā ir visai interesants paņēmieni, kas ļauj jauniešiem pēc iespējas vairāk sodu izciest sabiedrībā. Eurostat statistika par 1999. gadu, 2004. gadu un 2009. gadu liecina par to, ka Zviedrijas cietumos atrodas mazāk personu ar brīvības atņemšanas šodien nekā Latvijā, kaut gan Zviedrijā cilvēku populācija ir piecas reizes lielākā nekā pie mums.⁹³ Šādai personu iesaistīšanai sabiedriskajos darbos ir ekonomisks ieguvums gan valstij, gan vietām kur personas sodu izcieš. Pēc statistikas datiem 2017. gadā Latvijā notiesātie kopumā nostrādājuši 55956 piespiedu darba stundas, kas ļāvis darba devējiem ietaupīt vairāk nekā 1,3 miljonus eiro. Šāda statistika liecina par to, ka gan valstij tas ir izdevīgi, gan uzņēmējiem.⁹⁴

Interesanti ir 32. nodaļas 3.a un 4. paragrāfu noteikumi, kas nosaka ja personai kas jaunākas par 21. gadu vecumu, ja tiesa konstatē ka nav piemērojams tik bargs sods kā jauniešu dienests, tad dotas vēl divas alternatīvas sodīšanas metodes, kas ir Jaunieša uzraudzība ko nosaka no 6 mēnešiem līdz vienam gadam (šis stāsies spēka no 2021. gada 1 janvāra). Un kā otrs alternatīvais soda veids ir paredzēts, personas brīdināšana, kas ir vieglākais no soda veidiem.

Darba autors secina, pēc normatīvo aktu izpēti un salīdzināšanas Zviedrijas likumdevējs paredzējis lielāku sodu daudzveidību kriminālsodu sistēmā, kas ļauj tiesām izvēles iespējas, lai sasniegtu pēc iespējas labāku soda mērķi un atturētu personas no atkārtotu pārkāpumu izdarīšanas, līdz ar to dodot iespēju personām sodu izciest sabiedrībā, tās neatraujot no ikdienas dzīves, kas arī uzlabo personu resocializāciju. Šādu sodu izvēles brīvību Latvijas likumdevējs nav paredzējis Latvijas sodu sistēmā, kas tiesai nedod daudz iespēju izvēlēties starp sodiem. Kriminālkodeksa pantos, kur noteikts sods tiek iekļauta norāde uz likumu, kas nosaka soda regulējumu, lai jebkurš, ieskatoties kriminālkodeksā, spētu atrast likumus, kas tieši regulē konkrēto sodu, šāda pieeja Latvijas krimināllikumā nav ieviesta, neiekļaujot tiešu norādi pie konkrētā panta uz attiecīgajiem likumiem , lai efektīvi un pēc iespējas ātrāk spētu atrast regulējošos normatīvos aktus. Ka arī Zviedrijā uzskatāmi ir nodalītas personas kas jaunākas par

---

⁹² The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams:

<https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

⁹³ Ieslodzīto personu statistikas tabula, Pielikums Nr. 7.

⁹⁴ Signe Krūzkopa. Piespiedu darbs – kādos gadījumos un kā to piemēro. Pieejams

<https://lvportals.lv/tiesas/300711-piespiedu-darbs-kados-gadijumos-un-ka-to-piemero-2018> [aplūkots 10.11.2020.]

21. gadu un personas kas vecākas par šo vecumu, kas nav noteikts vietējā Krimināllikumā, kaut gan jaunie krimināllikuma grozījumi veiks nelielas izmaiņas nepilngadīgo sodīšanā.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā darba autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Lai gan piespiedu darbs Latvijas sodu sistēmā ir salīdzinoši nesens, tomēr tas, ik gadu tiek piemērots arvien vairāk personām par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Kopš 1999. gada 1. aprīļa, ar jaunā Krimināllikuma stāšanos spēkā, piespiedu darbs, kā soda veids ir piedzīvojis ievērojamu attīstību, kā arī joprojām tiek papildināts un pilnveidots. Piespiedu darba piemērošanu un izpildi Latvijā regulē vairāki normatīvie akti. Tie ir Krimināllikums, Valsts probācijas dienesta likums, Kriminālprocesa likums, Ministru kabineta noteikumi “ Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi, kā arī citi. Darba autors secina, ka likumdevējs atdzīst šo soda veidu par efektīvu, to turpinot attīstīt, kā arī tas novērojams analizējot statistikas datus, ka piespiedu darbs, ik gadu tiek piemērots vairākiem tūkstošiem personu par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu.

2. Ieviešot jaunu soda veidu, likumdevējam jāizveido tāda definīcija, kas būtu skaidri saprotama un nebūtu pārlietu gara. Izstrādājot darbu un pētot piespiedu darba definīciju, autors secina, ka piespiedu darba definīcija izveidota precīza un izsmelīga. Lasot definīciju ir skaidrs, ka piespiedu darbs, ir bezatlīdzības darbs, sabiedrības labā, ko nosaka personai par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Kā arī soda, mērs ir skaidri noteikts, neradot jebkādas šaubas par to. Tomēr darba autoram jāsecina, ka Krimināllikuma 40. panta otrajā daļā noteiktais, ka piespiedu darbs nav piemērojams darbnespējīgām personām, nav atbilstošs, jo liekot vienā grupā personas ar invaliditāti, pensionārus, grūtnieces, nenoskaidrojot tieši personas fiziskās spējas vai garīgās spējas, tiek liegts izciest sodu sabiedrībā, jo nereti šo grupu personas nav arī spējīgas samaksāt naudas sodus. Tomēr, jau šobrīd izskatīšanā ir Krimināllikuma grozījumi, kas labos šo, praksē un judikatūrā iesakņojušos nepilnību, nosakot, ka tiks izvērtēta individuāli katra persona, lai saprastu, vai apsūdzētais ir spējīgs veikt piespiedu darbu vai nē, tādējādi arī notiks individuāla pieeja, šī jautājuma izskatīšanai.

3. Ņemot vērā to, ka Eiropas savienības valstīs, piespiedu darbu plašāk pazīst kā sabiedrisko darbu, vai darbu sabiedrības labā, Krimināllikuma grozījumos ar kuriem tiks mainīts piespiedu darba nosaukums uz sabiedrisko darbu. Šāds lēmums pieņemts, balstoties uz to, ka Eiropas savienības valstīm, Latvijā nostiprinātais piespiedu darba nosaukums rada neizpratni, kā arī šāds nosaukums esot personu pazemojoša rakstura. Darba autors piekrīt tam, ka šāds nosaukums ir personu pazemojoša rakstura, kā arī piespiedu darbs neatspoguļo tā būtību. Nomainot nosaukumu uz sabiedrisko darbu, jau tā nosaukumā uztverams tas, ka darbs

ir sabiedrības labā, nevis personisko interešu laba, kas ir nopelnīt naudu, tādējādi labāk atspoguļojot to, ka darbs tiek veikts bez atlīdzības un ieguvējs ir nevis pati persona kas veic darbu, bet gan sabiedrība.

4. Ņemot vērā to, ka ne tikai tiesa, bet arī prokurors ar priekšrakstu par sodu, var piemērot piespiedu darbu, tādējādi atslogojot tiesu sistēmu. Tomēr jāsecina, ka ne visos gadījumos, kad būtu iespējams procesu izbeigt ar prokurora priekšrakstu par sodu, piemērojot personai piespiedu darbu, tas tiek sastādīts. Pētot tiesu praksi, darba autors saskarās ar vairākiem tiesu spriedumiem, kuros kriminālprocess autoraprāt būtu izbeidzams ar prokurora priekšrakstu par sodu, kā piemēram transportlīdzekļa vadīšana alkohola ietekmē. Šādi spriedumi, kur tiesai jāizskata šādi gadījumi ir daudz, kaut gan prokurors sastādot priekšrakstu par sodu, var šo kriminālprocesu izbeigt, lietai nenonākot līdz tiesai, ka arī, iepazīstoties ar prakses materiāliem, gadījumos, kad tiek piemērots piespiedu darbs par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola reibumā, piespiedu darba stundu mērs nepārsniedz Krimināllikuma 40. pantā noteikto mēru, ko var piemērot prokurors, kas ir puse no maksimālā stundu skaita. Kā arī darba autors kā priekšlikumu izsaka, ka varētu anonimizēt un publicēt prokurora priekšrakstus par sodu, tāpat kā tiesas spriedumus, jo šobrīd prokurora priekšraksti par sodu ir ierobežotas pieejamības informācija. Padarot pieejamus prokurora priekšrakstus par sodu, tas būtu vērtīgi, gan topošajiem jomas speciālistiem, tos aplūkojot mācību procesā, gan vērtīgi, tas arī būtu jau praktizējošiem speciālistiem.

5. Krimināllikuma 40. pantā noteikts, ka, ja persona ļaunprātīgi vai bez attaisnojoša iemesla izvairās no piespiedu darba izpildes, tad piespiedu darbs aizstājams ar īslaicīgu brīvība atņemšanu, aizstājot četras piespiedu darba stundas ar vienu brīvības atņemšanas dienu. Lai gan praksē šobrīd ir gadījumi, kad tiek aizstāts piespiedu darbs ar brīvības atņemšanu, tiek pārsniegts Krimināllikumā noteiktais īslaicīgās brīvības atņemšanas laiks, kas ir trīs mēneši. Lai brīvības atņemšana nepārsniegtu noteiktos trīs mēnešus, to paredzēts mainīt ar Krimināllikuma grozījumiem, kuri stāsies spēkā 2022. gada 1. janvārī, nosakot, ka piespiedu darbs aizstājams ar īslaicīgu brīvības atņemšanu un nedrīkstēs pārsniegt trīs mēnešu robežu. Autors nepiekrīt tam, ka nedrīkstēs pārsniegt trīs mēnešu robežu, jo var rasties gadījumi, kad persona ļaunprātīgi izvairīsies no piespiedu darbu izpildes, tā vietā personai piespiedu darbs, tiks aizstāts ar trīs mēnešus brīvības atņemšanu. Darba autora ieteikums ir izslēgt no Krimināllikuma 40. panta trešās daļas norādi, ka piespiedu darbs aizstājams ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, bet atstājot tikai norādi uz to, ka četras piespiedu darba stundas aizstājamas ar vienu brīvības atņemšanas dienu.

6. Kā viens no soda mērķiem ir atturēt personu no citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Pētot Zviedrijas Kriminālkodeksu ir redzams, ka tas paredz lielāku sodu daudzveidību, nekā tas ir Latvijā. Zviedrija arī ir izvēlējusies Kriminālkodeksā nodalīt personas, kas jaunākas par divdesmit vienu gadu un personas kas vecākas par to, tādējādi šīm personām, kas jaunākas par divdesmit vienu gadu, paredzot saudzīgākus un vairāk sabiedrībā izciešamus sodus. Darba autors izsaka priekšlikumu, Krimināllikuma 64. panta pirmajā daļā kā ceturto punktu un kā pamatsodu ieviest “piespiedu interešu izglītību” tādējādi naudas sodu pārceļot uz piekto punktu (jāpiebilst, ka ar paredzētajiem Krimināllikuma grozījumiem, kas stāsies spēkā 2022. gada 1. janvārī, naudas sods nepilngadīgām personām, tiks izslēgts no Krimināllikuma). Šāds sods tiktu piemērots gadījumā, ja nepilngadīgais būtu izdarījis Krimināllikuma 7. panta otrajā un trešajā daļā klasificētos pārkāpumus, kas ir kriminālpārkāpums un mazāk smags noziegums. Taču šis sods nebūtu piemērojams, ja nepilngadīgais tiktu apsūdzēts par jebkādu miesas bojājumu nodarīšanu, lai pasargātu interešu centros esošos jauniešus.

7. Krimināllikuma grozījumos, kas stāsies spēkā 2022. gada 1. janvārī, paredzēts noteikt probācijas uzraudzību kā otru bargāko sodu aiz brīvības atņemšanas soda. Probācijas uzraudzību iespējams personai noteikt līdz pat pieciem gadiem, kas salīdzinājuma ar piespiedu darbu ir ilgāks laiks. Tam ka, probācijas uzraudzība ir bargāks sods, nekā piespiedu darbs, darba autors nepiekrīt. Šāds secinājums izdarīts, aplūkojot, ko paredz probācijas uzraudzība. Šajā soda veidā tiek strādāts ar personu, lai tā ievērotu vispārpieņemtas sociālas morāles un tiesību normas. Lai personai ko šādu iemācītu, ar to strādā profesionāļi, kuru uzdevums panāktu, lai persona neizdara atkārtotus noziedzīgus nodarījumus. Taču piespiedu darbā, personai jāatlīdzina nodarītais sabiedrībai, darot tai nozīmīgus darbus, tādējādi arī palīdzot pašvaldībām un citām iestādēm ar ko Valsts probācijas dienestam noslēgti sadarbības līgumi. Tāpēc darba autors izsaka priekšlikumu, probācijas uzraudzību ieviest, kā obligātu papildsodu piespiedu darbam, tādējādi panākot dubultu efektu, ka persona strādā un atlīdzina sabiedrībai par izdarīto, kā arī ar personu strādā profesionāļi, lai persona neatkārtotu noziedzīgu nodarījumu.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra:

1. Andrejs Judins "Par kriminālsodu sistēmas pilnveidošanu" Jurista Vārds, 2002, nr. 22, pieejams: <https://juristavards.lv/doc/67972-bpar-kriminal sodu-sistemas-pilnveidosanub/>
2. Anna Prozumenta Noziedzīga nodarījuma raksturs un radītais kaitējums. Jurista Vārds 2009, nr. 18.
3. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
4. Likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums. Pieejams tap.mk.gov.lv/doc/2019_04/TMAnot_060319_KL_berni.498.docx
5. NBS rezerve. Pieejams:
6. Piespiedu darbs. Vai tas ir "derīgāks" par brīvības atņemšanu?. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/7054467/piespiedu-darbs-vai-tas-ir-derigaks-par-brivibas-atnemsanu>
7. Reigase A. Piespiedu darbs Krimināltiesībās. Likums un realitāte, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 8 lpp.
8. Signe Krūzkopa. Piespiedu darbs – kādos gadījumos un kā to piemēro. Pieejams <https://lvportals.lv/tiesas/300711-piespiedu-darbs-kados-gadījumos-un-ka-to-piemero-2018>
9. Svešvārdu vārdnīca. Pieejams <https://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/p/probacija>
10. V. Liholaja. Komentārs krimināllikuma 40. pantam. Grām.: Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (1. – 8. divi prim nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018.
11. Vivjēna Sterna Brīvības atņemšanas alternatīvas: tendences Eiropā un citur pasaulē. Jurista Vārds 1999, nr. 35, pieejams: <https://juristavards.lv/doc/16382-brivibas-atnemsanas-alternativas-tendences-eiropa-un-citur-pasaule/>
12. Ester Blay, 'it could be us': recent transformations in the use of community service as a punishment in Spain. European Journal of Probation, 2010, Nr. 1.

Normatīvie akti:

1. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. parakstīta 10.02.1995. "Latvijas Vēstnesis", 143/144, 13.06.1997
2. Piespiedu darba konvencija. Parakstīta Ženēvā 02.06.2006. "Latvijas Vēstnesis", 60, 13.04.2006.
3. Krimināllikums. LV likums. Pieņemts 17.06.1998. Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.
4. Kriminālprocesa likums. LV likums. Pieņemts 21.04.2005. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.
5. Latvijas sodu izpildes kodekss. LV likums. Pieņemts 1970. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1, 01.01.1971.

6. Kārtībā, kādā Valsts probācijas dienests organizē kriminālsoda – piespiedu darbs – izpildi: Ministru kabineta 2010. gada 9. februāra noteikumi Nr. 119. Latvijas Vēstnesis, 25, 12.02.2010.
7. The Swedish criminal code. [Zviedrijas Kriminālkodekss] pieejams: <https://www.government.se/4a8349/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

Juridiskās prakses materiāli:

1. Augstākas tiesas 27.02.2015. lēmums lietā SKK-48/2015.
2. Kurzemes rajona tiesa Saldū 21.09.2020. Spriedums lietā k69-0723-20/19. Pieejams [file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422523%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422523%20(1).pdf)
3. Kurzemes rajona tiesa, Talsos 29.09.2020. spriedums lietā k69-0618-20/24. pieejams [file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422861%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422861%20(2).pdf)
4. Kurzemes rajona tiesas, Talsos 28.09.2020. spriedums lietā Nr. K69-0604-20/24. pieejams [file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422854%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ricar/Downloads/Anonimizets_nolemums_422854%20(1).pdf)
5. Zemgales rajona tiesas, Tukumā 15.09.2020, spriedums lietā Nr. K73-1650-20/47. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423474.pdf>
6. Kurzemes rajona tiesas, Liepājā 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K69-0897-20/13. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422524.pdf>
7. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 14.09.2020. spriedums lietā K30-2016-20/15 pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422356.pdf>
8. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K30-0122-20/5. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423070.pdf>
9. Daugavpils tiesa 25.09.2020. spriedums lietā Nr. 11181328920. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422469.pdf>
10. Daugavpils tiesa 17.09.2020. spiedums lietā Nr. 11240021120. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/421996.pdf>
11. Vidzemes rajona tiesas, Madonā 21.09.2020. spriedums lietā Nr. K71-0874-20/11. pieejams <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/423705.pdf>
12. Valsts probācijas dienests. Statistika. Pieejams <https://www.vpd.gov.lv/lv/2017gada-statistikas-raditaji>

PIELIKUMI

Pielikums Nr. 1.

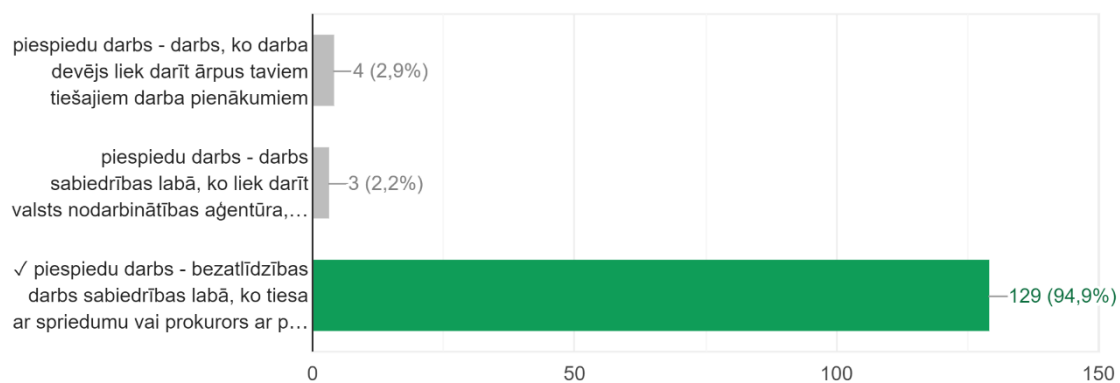
Tiesas spriedumi, uz kuriem darba autors nav veicis tiešu atsauci darba, bet izmantojis veicot tiesas spriedumu analīzi:

1. Kurzemes rajona tiesa, Ventspilī 29.09.2020. Spriedums lietā Nr. K69-1075-19
2. Daugavpils tiesa, 14.09.2020. Spriedums lietā Nr.11240014120
3. Kurzemes rajona tiesa, Saldū 23.09.2020. Spriedums lietā K69-0621-20/19
4. Zemgales rajona tiesa, Tukumā 21.09.2020. Spriedums lietā Nr. K73-0968-20/50
5. Vidzemes rajona tiesa, Valmierā 28.09.2020. Spriedums lietā Nr 11130049220
6. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa, 24.09.2020. Spriedums lietā Nr. K29-0392-20/11
7. Zemgales rajona tiesa, Bauska, 02.10.2020. Spriedums lieta Nr. K73-1958-20/23
8. Zemgales rajona tiesa, Bauskā, 02.10.2020. Spriedums lietā Nr. K73-1956-20/23
9. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa, 02.10.2020. Spriedums lietā Nr. K30-0851-20/25
10. Vidzemes rajona tiesa, Valmierā, 01.10.2020. Spriedums lietā Nr. K71-1018-20/23
11. Daugavpils tiesa, 25.09.2020. Spriedums lietā Nr. 11181328920
12. Kurzemes rajona tiesa, Talsos, 30.09.2020. Spriedums lietā Nr. K69-0843-20/21
13. Daugavpils tiesa, 25.09.2020. Spriedums Lietā Nr. K12-0877-20
14. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa, 28.09.2020. Sriedums lietā Nr. K20-1772-20/43
15. Kurzemes rajona tiesa, Liepājā, 23.09.2020. Spriedums lieta Nr. 11261103319
16. Daugavpils tiesa, 23.09.2020. Spriedums lietā Nr. K12-0808-20
17. Kurzemes rajona tiesa, Saldū, 23.09.2020. Spriedums lietā Nr. K69-0621-20/19
18. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa, 23.09.2020. Spriedums lietā Nr. K29-0687-20/14
19. Vidzemes rajona tiesa, Gulbenē, 21.09.2020. Spriedums lietā Nr. K71-0746-20/2
20. Rīgas rajona tiesa, Jūrmalā, 21.09.2020. Spriedums lietā Nr. K33-0541-20/28
21. Vidzemes rajona tiesa, Madonā, 21.09.2020. Spriedums lietā Nr. K71-0874-20/11
22. Kurzemes rajona tiesa, Liepājā, 21.09.2020. Spriedums lietā Nr. K69-0897-20/13
23. Daugavpils tiesa, 25.09.2020. Spriedums lietā Nr. 11181328920
24. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa, 21.09.2020. Spriedums lietā Nr. K30-0122-20/5

Pielikums Nr.2.

kas ir piespiedu darbs?

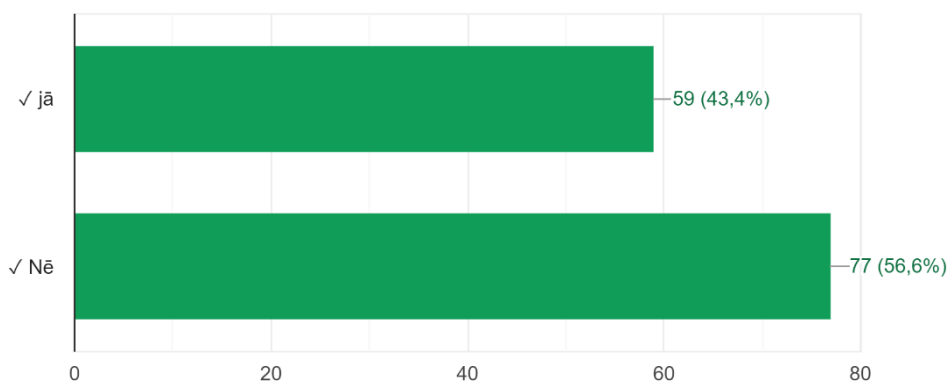
129/136 pareizas atbildes

Pielikums Nr.3.

vai jūs uzskatāt, ka piespiedu darbs kā soda veids ir efektīvs un attur personu no citu noziegumu izdarīšanas?

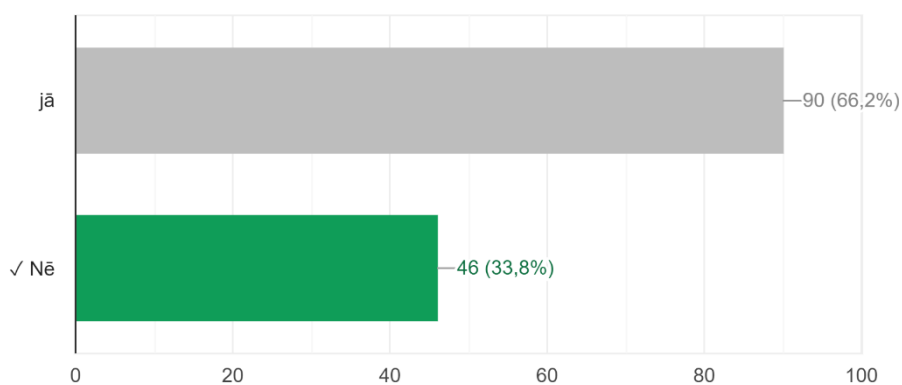
136/136 pareizas atbildes

Pielikums Nr. 4.

vai krimināllikuma pantos kas regulē piespiedu darbu ir nošķirti pieaugušie un bērni?

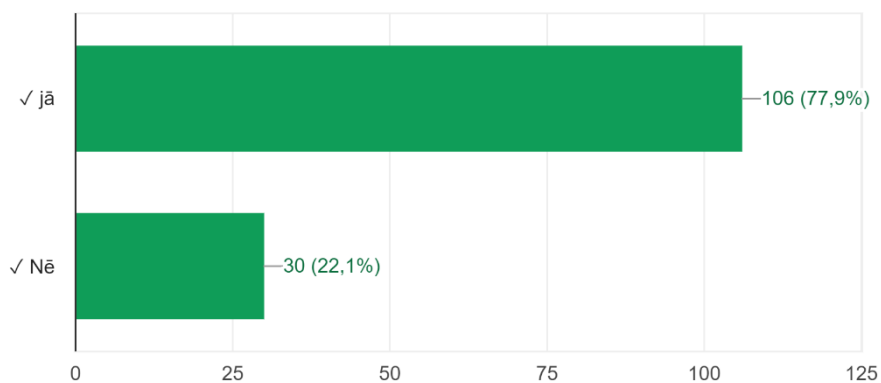
46/136 pareizas atbildes

Pielikums Nr. 5.

vai jūs uzskatāt, ka būtu jānošķir piespiedu darba stundu apjoms pieaugušajiem un bērniem?

136/136 pareizas atbildes

Pielikums Nr. 6.

No: inese.vintisa@redcross.lv

To: ricards irbe

Saņemts: 20:26 10.11.2020

Nosūtīts: 20:26 10.11.2020

ricards irbe @ 2020-11-10 17:58 rakstīja:
labdien!

Esmu Latvijas universitātes trešā kursa students un izstrādāju savu bakalaura darbu, tajā pētot kriminālsoda - piespiedu darbs noteikšanu un izpildi. Internetā pieejamā informācija liecina, ka pie Jums tiek nodarbinātas personas, kuras izcieš šo soda veidu un tāpēc vēlējos uzdot pāris jautājumus par soda izpildi.

1. Kāds ir Jūsu vārds un uzvārds, un kāds ir Jūsu ieņemamais amats Sociālajā centrā/nakts patversmē " Gaiziņš"?

Inese Vintiša, SC "Gaiziņš" vecāka sociālā darbiniece

2. Vai pieejamā informācija ir korekta, ka pie Jums tiek nodarbinātas personas, kas izcieš sodu - piespiedu darbs?

jā

3. Ja jā, tad cik sen jau Jūsu sociālais centrs nodarbina šādas personas?

līgums ir no 2010. gada.

4. Cik personas, kas izcieš šo sodu, tiek nodarbinātas pie jums šobrīd un cik ir maksimālais skaits, ko varat nodarbināt?

šobrīd 4 personas. Max nav noteikts, tas ir atkarīgs no tā, kā persona veic darbus. Kā arī tas ir atkarīgs, vai tā ir darba diena, vai brīvdiena.

5. Normatīvajos aktos noteikts, ka personai, kurai piespriests šis sods, tiek piemeklēts atbilstošākais darbs viņa prasmēm un spējām. Kā jūs nodarbināt šīs personas un, vai piemeklējat atbilstošu darbu viņa prasmēm?

Mums visi (99,9%) Klienti veic uzkopšanas darbus, mums arī nav iespējas piedāvāt kaut ko citu. ļoti, ļoti sen frizieris veicas friziera pakalpojumus Klientiem, kad strādāja pie mums.

6. Kas jūsu darba vietā uzrauga šīs personas? un kā notiek personu uzraudzīšana, atnākot viņiem jāpiesakās pie uzraugošās personas un, tad viņiem norāda uz veicamo darbu, vai tas notiek kā savādāk?

Atnākot persona atzīmējas pie darbinieka, ka ir ieradies, tad tiek piefiksēts žurnālā. Uzsākot darbu, personai tiek norādīts veicamais darbs/darbi, kas pēc situācijas tiek koriģēti, aktualizēti. Personas uzraugu es un visi darbinieki, kas ir uz vietas.

7. Lasot tiesu praksi, var secināt, ka daļa no personām, kas izcieš šo sodu un izdarījušas noziedzīgu nodarījumu, sirgst ar kādām atkarībām, vai jūs pārbaidāt vai persona uz darba izpildi ieradies skaidrā, jo normatīvie akti paredz, ka personai jābūt skaidrā? un ko jūs darāt, ja tiek konstatēts fakts, ka persona ir lietojusi apreibinošās vielas?

Ja ir aizdomas, ka persona ir alko reibumā, mēs lietojam savu alkometru. Ja tiek konstatētas promiles, tiek informēts attiecīgais VPD inpektors, reizēm viņi ierodas ar savu alkometru un veic atkārtotu pārbaudi un sastāda ziņojumu. Narko nevaram konstatēt, mums ir bijuši Klienti, kuri piedalās metadona programmā. Pieļautas ir mazas promiles, kādas tās ir noteiktas VPD es nemācešu teikt. Ir arī jāskatās, kā persona uzvedas arī ar mazām promilēm.

8. Kāda ir jūsu rīcība, ja persona kādu dienu neierodas uz darba izpildi un nav jūs brīdinājis, ka nebūs?

Mūs persona nebrīdina, ja nebūs, viņi brīdina savu inspektoru. Mēs tikai atzīmējam, ka nav un pēc pieprasījuma sniedzam šo info VPD.

9. Cik bieža ir jūsu komunikācija ar Valsts probācijas dienesta pārstāvi?

tas ir atkarīgs no personas, kas veic piespiedu darbus, ir inspektori, kuri interesējas par savu Klientu katru dienu, citi reizi nedēļā. Es teiktu, ka vairākas reizes nedēļā mēs sazvanāmies.

10. Vai un cik bieži Valsts probācijas dienests ierodas pie jums darba vietā, lai pārliecinātos vai personas, kam jāizcieš sods ir ieradušās?

Jā, ņemot vērā, ka pie mums diezgan daudz personas ir nostrādinātas, VPD pārstāvji bieži ierodas, lai veiktu pārbaudi, it sevišķi, brīvienās.

11. Vai jums ir jāpilda kādi dokumenti saistībā ar personu, kas pie jums izcieš sodu, ja jā tad kādi?

Es parakstu personu darba grafikus, parakstu sarunu aprakstus, pārbažu aktus.

ar cieņu Ričards Irbe

pielikums Nr. 7.

	Prison population (units)			Prison population (per 100 000 inhabitants)		
	1999	2004	2009	1999	2004	2009
EU-27 (1)	:	:	631 400	:	:	126.9
Belgium	7 889	9 249	10 105	77.2	89.0	94.0
Bulgaria	10 787	10 935	9 167	131.1	140.2	120.5
Czech Republic	23 395	18 303	19 371	227.4	179.2	185.1
Denmark	3 477	3 767	3 715	65.4	69.8	67.4
Germany (2)	69 214	79 329	72 043	84.4	96.1	87.9
Estonia	4 379	4 575	3 555	317.5	338.6	265.2
Ireland	2 741	3 138	3 275	73.4	77.9	73.8
Greece (3)(4)	7 525	8 760	10 864	69.3	79.3	97.2
Spain	44 197	59 375	76 079	111.0	140.2	166.0
France (4)	53 948	59 246	66 178	89.7	95.1	102.8
Italy	52 870	56 068	64 791	92.9	96.9	107.9
Cyprus	247	546	670	36.2	74.8	84.1
Latvia	8 815	7 666	7 055	367.4	330.5	312.0
Lithuania	14 207	7 838	8 332	401.7	227.5	248.7
Luxembourg (5)	386	577	679	90.3	126.8	137.6
Hungary	15 110	16 543	15 253	147.4	163.5	152.1
Malta (2)	230	298	494	60.8	74.5	119.4
Netherlands	12 808	17 397	14 555	81.3	107.0	88.3
Austria	6 877	9 000	8 423	86.2	110.5	100.8
Poland	54 842	79 344	85 598	141.8	207.8	224.5
Portugal	13 086	12 956	11 099	128.9	123.7	104.4
Romania	49 790	39 031	26 616	221.4	179.8	123.8
Slovenia	935	1 126	1 360	47.3	56.4	66.9
Slovakia	6 904	9 504	9 033	128.0	176.7	166.9
Finland	2 663	3 535	3 231	51.6	67.7	60.7
Sweden	5 280	7 291	6 976	59.6	81.2	75.4
United Kingdom:						
England and Wales	65 594	74 488	83 454	126.7	140.7	152.8
Scotland	5 975	6 776	7 964	116.7	133.7	153.7
Northern Ireland	1 158	1 219	1 465	68.4	71.4	82.2
Iceland	.	115	148	.	39.6	46.3
Liechtenstein	71	59	149	221.8	172.0	418.7
Norway	2 512	3 028	3 403	56.5	66.2	70.9
Switzerland (2)	5 818	5 977	6 084	81.7	81.2	79.0
Montenegro (6)	.	802	1 255	.	129.1	200.0
Croatia	.	3 010	4 891	.	67.8	110.3
FYR of Macedonia (6)	1 238	1 791	2 235	61.5	88.2	109.3
Serbia	.	7 653	10 795	.	102.4	147.2
Turkey (6)	67 676	58 016	103 435	102.9	82.1	146.5
Japan	53 947	75 289	.	43.0	59.6	.
United States	1 893 115	2 211 090	2 384 912	677.8	751.9	775.1

(1) Includes Greek data for 2007 instead of 2009; care should be taken in interpreting the development over time due to a large number of breaks in series.

(2) Break in series between 1999 and 2004.

(3) Data for 2007 instead of 2009.

(4) Break in series between 1999 and 2004 and between 2004 and 2009.

(5) Break in series between 2004 and 2009.

(6) Data for 2008 instead of 2009.

Source: Eurostat (online data codes: crim_pris, demo_pjan and demo_r_d2jan) and the United Nations Department of Economic and Social Affairs (World Population Prospects: the 2010 Revision)

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs "Kriminālsods – piespiedu darbs" izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autors: Ričards Irbe _____

(paraksts)

_____ Rekomendēju/nerekomendēju darbu
aizstāvēšanai.

Darba zinātniskā vadītāja: Lekt. Evija Vīnkalna _____

(paraksts)

Recenzents/-e: _____ 2020. gada __. ____.

(paraksts)

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 2020. gada 17. Decembrī

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē __. __ 2021. prot Nr. __ un novērtēts ar atzīmi __ (_____)